

Imprimat legal.

12.11.1923

Familia

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— IOSIF VULCAN —
1841—1907.

Seria II. Anul II.

Oradea, Octombrie-Noembrie

No. 10-11

* Apare odată pe lună *

sub conducerea unu comitet de redacție

Redactor : M. G. SAMARINEANU

Redacția : Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Pentru recenzii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite câte un exemplar pe adresa redacției
Manuscrisele nepublicate se distrug.

Cuprinsul No. 8+9 :

1. *Iosif Vulcan* de dr C. Pavel
2. *Tudor spaima dracilor* de Gh. Tulbure
3. *Lacrimi* de Artur Enășescu
4. *Amintiri* de Savin Constant.
5. *Poeme în proză* :
  - a) *Căderea frunzelor* de Emil Isac
  - b) *Ce-ași putea* de Hafiz — Trad. de Flori-Sam
6. *Ioan I. C. Brătianu* de George Bota
7. *Din cartea toamnei* de George A. Petre
8. *Vlach (Oláh) Rumun ori Român* de Alex. Keresztury-Olteanu
9. *Ave, maris stella* de Nuși Tulliu
10. *Cu câtă grijă* de Constantin Doboș,
11. *Scrisoare de ftisic* de Ioan Ciorănescu
12. *Orbul* de Aurel Locusteanu
13. *Târziu* de I. Constantinescu Delabaia
14. *Toamnă* de M. G. Samarineanu

Cronici : *Congresul Studenților.* — *Inaugurarea bustului lui Iosif Vulcan.* — *Un muzeu etnologic în Bihor.* — *O statistică maghiară și României din Ungaria.* — *Conferințele dela cercul militaro-civil.* — *Helikon.*

Cărți — Reviste — Clîșee, etc.

Abonamente :

Pe 1 an : 150 Lei; pe 6 luni 90 Lei. — Pentru instituțiuni și autorități : 400 Lei pe an.
In străinătate : 400 Lei pe an. — Inserții și reclame la Administrația revistei :
Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Familia

IOSIF VULCAN

de dr. C. Pavel.

Aproape jumătate de veac din frământările gândului și scrisului românesc privește azi cu mulțumire la gestul de recunoștință adus memoriei lui *Iosif Vulcan* de populația Oradei care i-a ridicat un bust.

Intr'o vreme când vredniciile de ieri se uită atât de grabnic; într'o vreme de reacție fără scrupule contra intelectualismului; într'o vreme de grozav taifun moral, comemoarea lui *Iosif Vulcan*, neîntrecutul visător al unor zile ce azi abia se mai cunosc, este un act de înaltă datorie și demnitate națională.

Fapta aceasta, ca și orice coborâre în trecutul românesc, plin de atâtea învățăminte, ne aduce îndrumări pilduitoare pentru prezent și ne întărește conștiința de ceea ce suntem și trebuie să fim.

Chipul, acela, blând și senin, eșit din inspirația norocoasă a artistului, nu ne reamintește vjeliioase ciocniri a două lumi, nici mari prefaceri sociale ori politice și nici pe creatorul de noi forme și genuri literare. Și totuși viața și opera lui *Iosif Vulcan* în ritmul ei normal și fără sdruncin, este adânc împletită în trudele pentru trezirea și păstrarea patrimoniului Sfânt al graiului și al culturii românești în Ardealul veacului XIX.

În slujba acestor bunuri naționale și-a pus el condeiful, călăuzit de un cult aproape religios al scrisului și le-a servit cu mult folos în cele mai grele vremuri și mai expuse locuri.

Suprafața literaturii române încă nu-i studiată și cunoscută îndeajuns și în toate amănuntele de oareșcare valoare. Pe lângă gloriile gândirii și ale simțirii românești mai avem o seamă de cântăreți și

prozatori cari și ei, au purtat câte o petricică, fie la epoca lui Alexandri, fie la cea a lui *Eminescu*.

Bihorul cu vechile sale așezări școlare ce vin din zorii veacului trecut și-a avut și are și azi, partea de merit la înfiriparea literaturii și a culturii românești din Ardeal. În cele trecute vremi din viața Românilor bihoreni, cu voievozi și organizații încă de prin suta XII—XIV, cu nobili din veacul XV, întâl-nim oameni și fapte cari peste orice culoare locală, se impun interesului obștesc.

Aci în Oradea apostolii deșteptării noastre, în frute cu *Gheorghe Șincai*, făcure — cum observă *Iorga* — în jurul episcopului *Vulcan* un fel de academie, cea dintâi academie de studii privitoare la trecutul românesc.

Bihorul dete o samă de iluștri prelați celor două Biserici naționale. De-aici pleacă marele Mecena și filantrop *Emanuil Gojdu*; de aci renumitul dascăl al școlilor din Arad, *Alexandru Gavra*, cel dintâi editor al lui *Șincai*; de aici vajnicii luptători naționali: *Alex. Roman*, *Sigismund Pop*, *Partente Cosma*, întemeietorii presei românești din Ungaria proprie.

Nici unul din fii săi n'a ilustrat însă mai mult acest întins colț al țării, cu atâtea tradiții culturale, ca *Iosif Vulcan*.

Intr'o frumoasă viață de om, prin voință tare și talent stăruitor, se ridică în respectul tuturor până ce într'o zi, după moartea lui *Gheorghe Barițiu*, *Iosif Vulcan* devine figura reprezentativă și, în tot cazul, cea mai cunoscută și mai populară ardelenescă.

Scrie, vorbește, agită, și organizează. Autor, vechiu director și editor al revistei, *Familia*, inițiatorul

Iosif Vulcan

și sufletul mișcării teatrale în Ardeal, membru al *Academiei Române*, încetul cu încetul, Vulcan e învăscut în toată amploarea morală de care aveam trebuință și numele lui primește un înțeles simbolic în mișcările culturale de dincoace.

O succintă biografie ne spune că *Iosif Vulcan* s'a născut la 19 Martie 1841 în Holod, — județul Bihor —, comună revărsată la Marginea văii de jos a Crișului Negru, dintr'un vechiu și fruntaș neam de preoți cu mari tradiții bisericești. Tatăl său *Nicolae*, preot, mai pe urmă canonic al episcopiei române unite de aici, din Oradea, era nepot al vlădicului *Samuil Vulcan*. Familia *Vulcanilor* se trage din Muntenia de unde, un străbun al acestora, *Mihai*, ficiorul *Vornicului Vulcan*, se refugiasse în Transilvania dinaintea lui *Șerban Contacuzino**)

Studiază la Oradea; face un curs de teologie la facultatea din Budapesta, tot aici și dreptul și ia diploma de avocat, dar fără vr'un acord sufletesc și de aceea niciodată n'a făcut practică avocațială. Chiar și politica, o singură dată l-a ispitit, prin anii optzeci.

Alte gânduri și alte înclinări, secundate de un prielnic mediu ambiant, îl atraseră spre literatură și Vulcan apucă drumul scrisului. După pașopt, în vremea mișcărilor naționale și politice, titlul de poet și literat era pârghia cea mai căutată de toți ceice vroiau un nume în viața românească. În vremea aceasta politica și literatura erau numai cele două fețe ale aceleiași monete. Și îndemnul acesta pentru tinărul Vulcan venia din Bihorul absolutismului austriac.

Cunoscuta societate literară a tinerimii române dela Academia de drept de aici, din Oradea, încă pe la 1853 aranjază șezători și ședințe publice literare și artistice. Dela 1854 scoate la intervale mai mici și mai mari — câte un almanach cu tirnide încercări de poezie și proză, iscălite de *At. Marinescu*, *Carol Grama*, *Dimitrie Sfura*, *V. R. Buticescu*, *Ioniță Bădescu*, *Iustin Popfiu*, *Vasile Iușiu*, *Miron Pompiliu*, *Iosif Roman*, *Moise Sora-Noacu* și alții. Se premăria *Roma* și *Traian* și se vorbea de sclăvia străinului, de mărirea trecutului românesc și de îndemnuri la muncă cu mintea și cu inima, de vremece noi Români n'avem pe cine să ne reazi-măm, decât pe noi înșine.

Prin anii șaizeci din suta trecută aci, în Oradea, apare cea dintâi scriitoare și poetă în literatura românească: *Maria Suci*, n. *Boșco*, mama cunoscutei poete eminesciane: *Lucreția Suci*, n. *Rudow*. Dela apariția „*Familiei*”, *Maria Suci* aproape în fiecare număr scria poezii în genul doinelor populare, ale căror frumusețe sinceră, originală și

Inaugurarea bustului lui Iosif Vulcan

plină de viață, căldură și patimă le relevă înainte de Eminescu. Și de mirare cum acest talent, remarcabil pentru acea vreme, a scăpat până azi și celor mai migăloși istoriografi literari.

Dela o vreme chiar și Eminescu trăgea cu urechea la plăpânda orchestrație dela Oradea și cântecul specific bihorean:

Mai turnați--mi înc'odată
Vin să beau că sunt sătos.

zic, acest cântec ce se mai aude și azi prin Bihor pe la zile cu prilej, devine tovarășul de zile bune și de zile rele al marelui nos'ru poet Eminescu, cum ne spune Ștefaneli în amintirile sale, că-l cânta în atitudine dramatică și cuprins de un adânc sentiment. Asupra autorului doar știa atâta că poezia a scris'o un biet tinăr, transilvănean, cu durere de nimă pentru sărmanul său popor. Am auzit — zicea Eminescu — că a scris'o, a cântat'o și a murit după ce o cântase. Autorul de care nu-și amintește nici reposatul academician Ștefaneli, este tinărul absolvent de teologie și membru al societății literare din Oradea, *Dimitrie Sfura*, mort la 1858.

Și dacă e să examinăm viața și opera unui scriitor în lumina mediului social, — teorie du milieu, — relevat de Lamarck și adoptat în încercările literare de *Sainte-Beuve*, *Taine*, *Brunetiére* și *Brandes*, acest mediu ne învederează îndeajuns cauzele și factorii cari au determinat lumea de gândire și simțire din tinerețea lui *Iosif Vulcan*.

Sub vraja acestor amintiri, stăruie în drumul odată apucat, și când indiferentismul, ori mai bine zis, sărăcia națională era cât pe-aci să-i răpună revista,

*) A Papiu Ilarian: *Viața, operele și ideile lui G. Șincai*, București 1869 p. 25.

Vulcan merge până la jertfirea moșiei familiare și scoate mai departe această unică hrană literară a familiilor române din Ardeal.

Ce s'a ales însă din cântăreții de odinioară ai Bihorului și chiar și ai Ardealului în urgia vremilor ce urmează după 67, sub regimul Tisaist care plutea deasupra noastră ca blestemul și amenințările zeilor în tragediile eline?

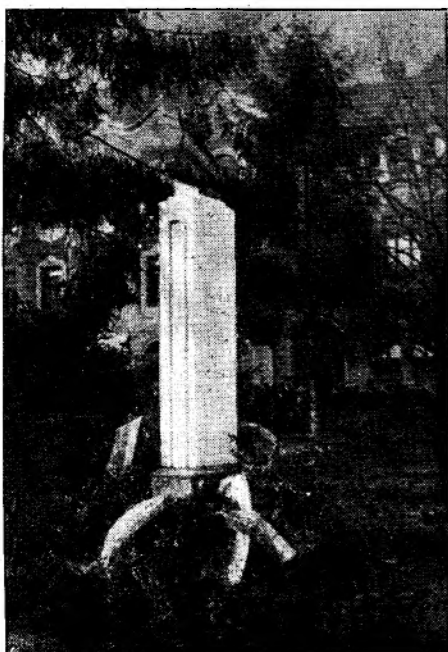
Se risipiră cu toții pe toate meleagurile uitării. Cei mai buni, din Bihor și din Ardeal ca: Slavici din Arad, Miron Pompiliu din Bihor, Gheorghe Coșbuc din Ardeal, plecară în vechiul regat. Lucreția Suciuc se căzni o leacă de vreme să scoată aci, în Oradea, o Foaie literară. Trei ani în urmă, la 1900 muri revista și muri și poeta, Vulcan rezistă și revista sa Familia apare fără întrerupere până la cea din urmă suflare a sa, până la 9 Septembrie 1907.

În lupta întinsă pe toată linia împotriva culturii românești, priviam acum la această revistă ca la un steag, rămas pe o cetate asediată din toate părțile. Drapelul de pe parapet ne dădea o leacă de nădejde, că în garnizoană comandantul se mai ține, că mai are câțiva plăeși și așteaptă ajutor.

Vulcan nu părăsește Ardealul, nici patria sa mai deaproape, Bihorul; nu pleacă la București, ci stă aici, la hotare, la postul de veghe și netezește drumul ca Bucureștii să vie cu un ceas mai de grabă încoace.

Activitatea literară alui Iosif Vulcan azi aparține istoriei noastre literare și culturale, sanctuarul atâtor gânduri și melodii cari au fost.

Fiecare epocă acționează prin ideile și omenii vremii. Și, oricât ar fi aceștia chiar crainicii unei lumi ce va să vie, totuși ei vor purta, — cum

Bustul lui Iosif Vulcan

purta și noi cei de azi, — tiparul gândirii și al influențelor sub cari le-a fost dat să scrie și să cânte. De aceea nu în lumina actualității este de a-se judeca un scriitor, ci în cea a timpului și a împrejurărilor în care a trăit.

Toată poezia lirică alui Vulcan e o versificare ocazională, inspirată de marile evenimente ale istoriei noastre naționale, ori de anumite stări sufletești. Și cântecul avea să corespundă ideologiei latiniste a vremii și rețetei romantismului din a doua jumătate a veacului trecut. Entuziasmul Renașterii noastre naționale sub influența romanticilor francezi, atât în Principatele Unite prin Bolintineanu, cât mai ales în Ardeal, ne-a dat un lirism patriotic, declamatoric, uneori fantezist și melancolic, cu ceruri albastre, raze de lună, cu dor și jale și dureri și prăpăstii de inimă.

Suntem în vremea când cântăreții de pretutindenea, nu numai la noi, plângeau cu *lină* Werther de Goethe; disperau cu Manfred alui Lord Byron; se revoltau cu A. de Musset; plecau în lumea mistico-exotică alui Chateaubriand; blestema cu Giacomo Leopardi ori se perdeau în fantazia inepuizabilă alui V. Hugo.

Efectul acestei poezii, cu deosebire în Ardeal, până la ivirea lui Coșbuc, chiar dacă gândirea venia din inspirație originală și energică, se perdea mai totdeauna în luptă cu limba și forma poetică cari nu voiau să se supună. Cu toate acestea, câteva acorduri rezistente întâlnim în poezia lirică alui Vulcan. Indesebi evocările din trecutul neamului se desprind în imagini vizuale și plastice.

Mărirea strămoșească și nimbul cel vestit
S'a stins pe rând, încetul și totul a pierit

dar:

Nici Dzeu din cer
Nu lasă ca s'apună
Acea cari își cer
Mărirea lor străbună

de aceea:

Din ferele sclăviei făcut în arme grele
Și scumpa neatarnare și-a câștigat cu ele
Din câmpul bătăliei și-a smul coroana sa

(*Geniul Națiunii.*)

Vulcan deja în cele dintâi încercări poetice îndrăgește forma mai ușoară și mai expresivă a doinelor și a cântecelor bătrânești. În genul acesta, supt influența lui Heine, — *Buch der Lieber*, — ne dă câteva strofe de un sentiment general. Ca atari sunt armonizate și devin cântecele de dor, ori naționale ale generației sale:

Amorul meu nu-i floare'n câmp
Ce farmec răspândește,
Căci dacă vine toamna grea
Și floarea vestejește.

Amorul meu nu-i stea pe cer
Ce mândru luminează,
Căci dacă zorile sosesc
Se stinge blânda-i roză,

Și cine nu-și reamintește accentele pline de durere și nădejde din Despărțirea Basarabiei, — cântate cu ochi înlăcrimați de generația ce s'a dus. Ele ne mai mișcă și azi ca un ecou și amintire al vremilor de umilire dar și de credință :

Fie însă cât de grele
Lanțurile pe-al meu sân,
N'or putea să stângă ele
Simțământul meu român
Și prin zile de durere,
Ca steluța de subt nori,
Vo'u privi cu mângăere
Fața ta de multeori
Și-oi spera că doar' odată
Jugul crud se va sfărma
Fiica smulsă, liberată
Va sbura la mamă-sa.
Ce serbare va să fie:
Mă vei strânge'n brațul tău
Pân'atunci o Românie
Să rămâi cu Dumnezeu.

Bătrânii și-au spus durerea și și-au plâns plânsul; unde-i cântărețul sărbătoarei?

Baladele istorice : Călăul și Jigmond Batori alături de Sila lui Boliac au ținut odinioară afișul ședințelor literare dela liceele și serbările culturale din Ardeal.

Adevărata individualitate culturală alui Vulcan însă nu se desprinde din poezie, oricât ar aviza, întocmai ca mai târziu Vlahuță, tânăra generație de poeți :

Svârliți poeți duiosa liră,
Suflați în buciul trezitor,
Și dați alarma care nșiră
Subt steagul muncii un popor.

Pentru Vulcan lira era un prilej de ușurare sufletească. Seismograf delicat al sbuciumului ardelesc, redactorul Familiei, mai mult ca orice critic literar, știa că aceste versuri vor rămânea o amintire a vremii și a tinerețelor sale, căci în lumea aceasta toate încep prin poezie și se termină în proză.

Și nimeni n'a prins mai plastic acest adevăr ca Vulcan, când zice :

Anii trec și timpul sboară,
Veștejind speranțe, dor
Și din toate se strecoară
Numai amintirea lor,

Pe Vulcan îl preocupa starea culturală a Ardealului românesc și aspectele vieții noastre sociale, pe cari le despica și ni-le prezintă în Nuvelele din popor și în Romanele sale sociale.

„Romanul Sclavul Amorousului“ din 1873, e cea dintâi încercare în acest gen în Ardeal. E o operă

de imaginație cu scene fantastice și înfiorătoare din viața contrabandiștilor dela granițele Banatului, ici-colea cu părți reale în felul lui Dumas și Daudet, iar „Ranele Națiunii“ din 1876 e un roman de moravuri, mai de grabă un studiu de observațiune personală, scris cu gândul de a îndrepta. E o înlanțuire de tipuri și scene reale și adevărate din viață, din frământările, rătăcirile și tragicul multor cărturari ardeleni,

Sunt destăinuiri de mare preț, pentru cei ce n'au cunoscut ispitele acestei lumi,

Acțiunea ne duce într'un oraș din părțile de Est ale Ungariei. Orașul pe vremuri a fost locuit de comercianți români, numeroși și bine întăriți, încât dețineau locurile de frunte ale pieței. În noua atmosferă ce li-se creia Românilor dela dualism încoace, câți nu se lepădară de lege și neam, se retrag la sate. Oricine va înțelege că acest oraș vizat de Vulcan, este Oradea noastră din alte vremuri.

Eroul : tânărul avocat român, Ștefan Zâmbrianu, om bine pregătit, cu visuri mari, naționalist, din cea mai radicală speță, cu un cuvânt omul viitorului în ochii tuturor.

Ispitele unei alegeri de deputat guvernamental însă îl fac să se clatine în credința de până aci. Cere vieții românești mai mult decât aceasta îi poate da și în frigurile celor mai trandafirii visări, apucă calea trădătorilor de neam. Avalanșa păcatelor urmează. Logodnica sa, Aurora, fiica vrednicului fruntaș român, Aron Albinescu, un luminos tip moral, văzând rătăcirile de tot felul ale lui Zimbreașu, mai bine își pune capăt zilelor, ca și mai târziu Tincuța Murguleț alui Zamfirescu, decât să se mărite cu un renegat, urgisit acum de toată lumea românească.

Între timp însă Zimbreașu e dejucat—cum se întâmplă—dela deputăție și e ales Baronul Bereșfalvi. Ura puternicilor dela județ față de Români e mai mare decât trădarea tânărului nostru avocat. În schimb acuma e numit jude administrator —preșor,—în loc de fișpan (prefect), și viceșpan, (subprefect), situații la cari aspira. Și ca urmare se căsătorește cu Székelyhidi Irma.

În noua slujbă ungurească mai întâiu trebuie să-și părăsească legea, apoi să-și schimbe numele și deveni Zimbrai Pista. Noul mediu îl aruncă în cheltueli, cheltuelile în păcat și păcatul îi puse arma la lămplă, rezemat de crucea Aurorei Albinescu.

(Sfârșitul în numărul viitor)

Când toate datoriile vor fi împlinite, orice drept va fi respectat !

LYSIAS.

Cel ce știe să sufere tot, poate îndrăzni orice !

LOCKE.

Tudor spaima dracilor

de Gh. Tulbure.

A fost odată un fecior voinic și deștept, cu numele Tudor, care slujise la oaste vreme de 12 ani. Când i-s'a împlinit sorocul și i-au dat drumul acasă, împăratul l-a chemat la sine, ca să-i dea o cinste, cum se cuvine unei slugi bune și credincioase.

— Am slujit țara cu dragă inimă. Nu-mi trebuie răsplată.

Atunci împăratul îi zise: Treci pe la cassieria mea și i-ați bani de drum!

Tudor s'a dus și și-a luat trei groșițe; adică trei parale. Atâta cât a gândit el, că are nevoie pentru merinde la drum. Apoi și-a luat sănătate bună și a pornit către casă.

Cum mergea, pe drum, întâlnește la un cap de pod o femeie cu patru copii golani, cari cereau.

— Fie-ți milă și pomană! Dă-mi ceva, oștene dragă, că stau să mor de foame cu copilașii.

I-a dat o groșiță. Merge el mai departe până când, la o margine de drum, întâlnește un om bolnav, care zăcea în șanț.

— Fie-ți milă și mă ajută cu ceva!

I-a dat și acestuia o groșiță. N'a apucat să plece bine și iată, întâlnește un orb, care cerea și el mila trecătorilor. Fără vorbă i-a dat a treia groșiță. Rămăsese astfel cu buzunarul gol. Și n'avea nici de mâncare. Dar nu mult își bătea el capul cu asta. Se duce el, se tot duce, până când la un loc îi ies în cale doi bătrâni, cu niște bărbi mari și albe, ca zăpada. Le dă el binețe, cum e obiceiul. Dar când să treacă pe lângă ei, moșnegii-l opresc:

— Fă-ți pomană cu ceva!

— Bucuros v'aș da, oameni buni, dar n'am o para chioară. Că tot ce am avut în pungă, am dat la niște oameni săraci și năcăjiți pe cari i-am întâlnit în drum. O groșiță am dat-o unei văduve, alta unui orb și cealaltă unui bolnav. Asta mi-a fost toată averea.

— D'apoi ce răsplată ceri — îl întreabă Dumnezeu, — căci cei doi călători nu erau, decât Dumnezeu și cu Sîn-Petru — pentru groșița, care ai dat-o femeii sărace?

— Ce să cer? Nu cer nimic.

— Cere Raiul, măi! îi șopti la ureche Sfântu-Petru.

— Ce rai să cer? Nu'mi trebuie nici un rai — răspunse Tudor.

Și cu asta a plecat mai departe. N'a trecut bine un deal și o vale și iarăși întâlni în drum pe cei doi călători bătrâni.

— Fă-ți o pomană cu noi! Le-a spus tot așa, cum și pentru ce nu-i poate milui, că n'are nimic.

— Dar ce ceri pentru groșița, care ai dat-o orbului? îl întreabă Dumnezeu.

— Nu cer nimic.

— Cere Raiul, măi, netotule! îi șopti iarăși Sîn-Petru.

— Ține-ți Raiul pentru dumneata, că mie nu-mi trebuie!

Și plecă mai departe.

Merge el cale de două pușcături și iarăși îi ies în drum cei doi bătrâni. Iarăși îi cer milă și el le răspunde tot așa.

— D'apoi nu ceri nimic dela Dumnezeu pentru groșița, care ai dat-o omului bolnav?

— Nimic.

— De ce nu ceri Raiul, măi nărodule? — îi zise iarăși, trăgându-l la o parte, Sîn-Petru.

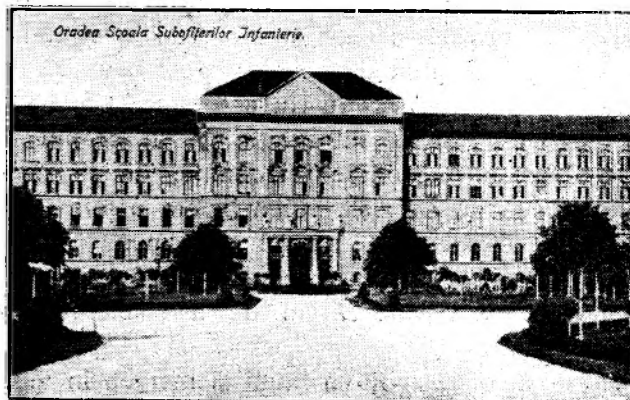
— Mâncă-ți Raiul! răspunse Tudor zimbînd. Și cu asta îi lasă și pornește la drum. Face câțiva pași și-i dă ceva prin gând. Se oprește, cheamă îndărăt pe cei doi bătrâni și le zice:

— Apoi de, dacă chiar doriți să-mi dați o răsplată, atunci ași vrea să am o bătă mare, care să facă tot ce i-oi porunci eu. Și ași mai dori o straiță, care să înghită pe toți câți oi vrea eu.

— Mergi numai înainte, că le vei găsi în drum, și bătă și straița, — zise Dumnezeu.

Merge el cu nerăbdare, când deodată găsește în cale o traistă și o bătă mare. Le ia în mână și dornic să vadă numai decât, dacă ascultă bătă de el, îi poruncește să-i dea câteva lovituri. Atunci bătă poc! țop! puf! Și mi-l bate pe bietul om de nu-și mai simțea spinarea, până când i-a venit în gând s'o oprească. Și a zis bătei să-l lase în pace. Și a stat bătă și nu l-a mai bătut.

A pus straița în spate și cu bătă'n mână s'a urnit iarăși la drum. Cum s'a tot dus, cale lungă

Palatul Scoalei de subofițeri în care se va instala Universitatea din Oradea

să-i ajungă, sosește către seară într'un oraș mare. Intră el în oraș pe o uliță largă, în care era de o parte o crâșmulică mică, iar de partea cealaltă era o ospătărie mare. În crâșmulică se aflau o mulțime de oameni, care beau și petreceau. În hanul cel mare dealături nu era suflet de om. Intră în cârciumă, dă bună ziua și întreabă pe crâșmăriță :

— De ce nu e nici un suftet de om în ospătăria din vecini ?

— Acolo umblă dracii — răspunse crâșmăreasa.

— Dracii ? Auzi comedie ! Ce-mi plătești să îți fugăresc de acolo ?

— Îți dau ce poțtești, numai să mi-i izgonești.

— Îmi dai trei sute de taleri în aur ?

— Bucuros și mai mulți.

Tocmeala gata. Tudor pleacă spre hanul din vecini, intră în camera cea mai frumoasă, se așează la o masă și stă la pândă. Cum ședea acolo, deodată numai ce iese din perete un drac.

— Ce cauți tu aici, în împărăția noastră ? Nu te temi, că te-or mânca dracii ?

— Nu mă tem nici de o sută de draci !

Auzindu-l drăcușorul, s'a speriat, că de unde știe omul acesta că ei sunt chiar o sută de draci afară.

— Dar voi ce căutați p'aici și nu dați pace oamenilor să vină la cârciumă și să-și petreacă după placul lor ? — îl întreabă feciorul, cu asprime în vorbă.

— Aci locuim noi, răspunse dracul, pentru că aici ne avem noi ascunsă toată averea. Aici sub podele într'o căldare mare de aur. Ți-om da și ție cât poțtești, numai să ne lași în pace și să pleci.

— Ba să vă cărați voi de p'aici și să lăsați hanul în pace !

— Ce ? Dacă nu o ștergi imediat, am să chem pe toți dracii deafară și te mâncăm fript !

— Cheamă-i, că nu mi-e frică de toți dracii din iad !

Atunci, ca la o sută de draci, ies din toți pereții, dau năvală în casă și se reped la el să-l înșface. Văzând primejdia, Tudor zice o vorbă către straiță și alta către bătă. Nu și-a isprăvit bine vorba și dracii au fost toți în straiță. Și a început bătă să-i piseze și ții îmblătea, Doamne, de se chelălăeau drăcușorii, ca niște mâțe. Și era o larmă, un țipet și o văicăreală de s'asurzești lumea.

— Vai, om bun, fie-ți milă de noi și nu ne mai bate, că toți ne cărăm de aici sbierau dracii înspăimântați.

— Ei bine, luați-vă banii și mergeți în iad, de unde ați venit ! — zise feciorul.

Băgați în sperieți, dracii au început să sape pe nerăsuflăte și au scos de sub podele o căldare

LACRIMI! . . .

de ARTUR ENĂȘESCU

Lacrimi de dor,	Din triștii nori,
Nu se mai stâng :	Îți cad cu mii
Din noaptea lor,	Și te 'nflori,
Pururea plâng.	Fără să știi.

În stol ușor	De ochi apuși
Asupra-ți vin,	Vărsate sunt ;
Cu lumea lor	A celor duși
De vis și chin.	De pe pământ.

Nu căuta
Să știi ce vor !
. . . Plâng jalea ta
Și-a tuturor !

mare plină cu taleri, apoi și-au luat căldarea în spate și nu s'au oprit până la talpa iadului.

Ba nici n'au cutezat să se mai uite îndărăt nu cumva s'o pornească feciorul după ei și să le mai dea o bătaie zdravănă. Tudor, s'a înapoiat la crâșmăriță, și-a luat cei treisute de taleri făgăduiți, s'a ospătat bine și a plecat iarăși în drumul său.

Cum s'a dus și s'a tot dus, dela o vreme a ajuns la un păr frumos, încărcat cu pere coapte S'a așezat la umbra pomului să se odihnească nițel și și-a cules câteva pere să-și mai stâmpere setea, că era o nădușeală mare. Deodată numai ce să vezi, Doamne Sfinte ? Pomul a început a grăi :

— Dragă oștene, să nu te mai duci de lângă mine. Fă-ți o colibă aici la umbra mea, că eu tot pere coapte am în veac și pururea. Tu vei îngriji de mine, ca să nu-mi fure nimeni perele, iar eu îți-o da hrană, câtă-ți trebuie.

N'a stat omul mult la gânduri. Și-a făcut o colibuță sub păr și a trăit el mult și bine acolo, în singurătatea lui. Odată s'a întâmplat, că Dumnezeu s'a uitat prin gaura Cerului și l-a văzut acolo sub pom, uitat de lume. Si a zis Dumnezeu către Moarte să meargă iute și să i-l aducă în Cer. Moartea și-a luat coasa, s'a urcat pe un cal negru și a pornit-o în goană. Cum a ajuns la colibă, Tudor a întrebat-o, ce caută ?

— M'a trimis Dumnezeu după tine, să te duc. Ai să mergi cu mine în Rai.

— Bine. Viu, dragă Moarte, viu, numai decât, dar lasă-mă o leacă să mă fac gata de drum. Pân' atunci tu suiete colea în pom și mânâncă pere câte poțtești, că-s bune ca mierea și dulci.

Moartea așa a făcut. Dar cum s'a suit în pom, acolo s'a și lipit și nu s'a mai putut da jos. Adică părul nu voia să o lase, ca să-i ducă stăpânul. Moartea striga și se văita în tot chipul, rugându-se să-o lase să se coboare. Dar Tudor de jos îi răspundea că numai așa-i dă drumul, dacă nu-l va

lua cu șine. Multă vreme a stat moartea înlemnită între crengile părului. Într'o zi s'a hotărât totuși și i-a făgăduit omului, că nu-i face nimica, numai să-i dea drumul. Că de nouăzecișinouă de ani ș'a fost săturat și ea să stea tot în păr. Atunci Tudorache a poruncit părului să-i dea drumul. Cum a ajuns pe pământ, Moartea a luat-o la picior și, până la Dumnezeu, nici îndărăt nu s'a uitat.

— Unde ai fost atâta vreme? Și pentruce n'ai adus pe soldatul cela de sub pom? o întreabă Dumnezeu.

— Iartă-mă, Doamne Sfinte, dar cu ăla nu putem face nimic, o așa putere mare are! Și a spus ce a pățit în pom.

L'au lăsat astfel să-și trăiască mai departe zilele.

Dela o vreme Dumnezeu iar și-a adus aminte de Tudor. Văzând, că cu Moartea nu izbutise, a chemat atunci pe dracul și i-a dat poruncă să îl aducă. A plecat dracul și a ajuns la colibă. Dar și el a pățit-o întocmai ca moartea. S'a suit în păr și acolo a rămas până când i-a crescut bietului drac o barbă până n pământ. Cum a scăpat din păr a și tulit-o la Dumnezeu și i-a povestit ce și cum a pățit.

Dumnezeu iarși l-a făcut uitat și l-a lăsat să trăiască după placul lui. Dela o vreme însă, urându-i-se de atâta singurătate, ce se gândește Tudor? Iși ia bâta și straița și se hotărăște să plece de-a dreptul la Iad, să vadă ce mai fac drăcușorii lui? Când să intre în Iad întâlnește la poartă pe un drac care-l cunoștea din ospătărie. Cum l-a văzut drăculețul, a luat-o la picior și, până la Tartorul dracilor, nu s'a oprit.

— Ce-i cu tine, măi puile, de ești așa de speriat? — îl întreabă Scaraoțchi.

Auleo taică, este aici omul cela din cârciumă și pe toji ne omoară cu ciomagul lui!

Tartorul dracilor, infuriat, s'a coborât de pe tronul lui, împresurat de flăcări roșii și a ieșit afară cu un furcoi de fier în mână.

— Ce cauți tu p'aici?

— Am venit, — răspunse Tudor — să fac o biserică în Iad, ca să aibă sufletele unde să se mai roage pentru iertarea păcatelor.

— Aici nu se poate face biserică — răspunseră dracii în cor.

— Ce? Nu se poate? Repezi-te bâta la ei!

Și a început bâta să piseze pe draci și-i îmbălătea, nene, de-ți era mai mare mila.

— Iartă-ne, oștene dragă, că facem biserică, numai nu ne mai bate, că ne schilăvești!

— În trei zile să fie gata biserica!

Neavând încotro, dracii se pun la lucru și încep a zidi. În trei zile a fost gata biserica. Era o biserică frumoasă, cum n'a mai fost pe lume.

Cu asta Tudoraș pleacă mai departe spre fun-

AMINTIRI

de SAVIN CONSTANT

Ploilor de toamnă

Ploilor târzii!

Mi-amintiți iubirea din copilărie

Când pierdut de-alungul străzilor pustii

Imbătut de vise și melancolie

Colindam orașul până 'n zori de zi.

Ploilor de toamnă tânguite 'n glas

Picurați în suflet freamăt de-amintiri,

Picurați parfumul sfintelor iubiri

Căci va bate cândva trist al vremii ceas

Când voi strânge'n suflet să vă port buchetul

Intr'o glastră albă,

Glastră a simțirii

Unde picura-va amintiri regretul —

Ploilor de toamnă

Ploilor târzii!

dul Iadului. La un loc vede un drac, care amesteca niște ulei fierbinte într'o căldare mare.

— Ce faci aici, măi drace?

— Iacă, m'au pus aici să tot mestec sufletele astea din căldare, ca să se prăjească bine, — răspunse dracul.

Atunci feciorul una-două îi cârpește dracului o palmă de a și căzut huzdup! în căldare. Iar sufletele, câte erau în căldare, au ieșit și s'au făcut jumătate oi și jumătate capre. Cum stătea acolo și se minuna de turmă, l-a apucat o sete de nu mai putea de căldură. Chiamă un drac să-i aducă un pahar de apă,

— Mă iertați, dar aici nu este nici un picur de apă, — zise dracul.

— Într'un minut să-mi faceți o fântână cu apă rece, că de unde nu, e vai și amar de pielea voastră!

De frică dracii s'apucă de lucru și care mai de care să sape mai repede. Cât ai bate în palme, fântâna cu apă rece a fost gata.

Dumnezeu se uita din cer și vedea tot ce face Tudor în iad. Cheamă pe Sân-Petru înaintea Sfinției Sale și-l trimite să se ducă în iad și să cumpere oile, să i-le aducă la Rai, pentru că ele fuseseră suflete curate și fără păcat. S'a dus Sân-Petru și a cerut oile. Tudor a răspuns, că el nu le vinde decât cu caprele dimpreună. Ori toată turma, ori nimici! Sân-Petru s'a întors la Dumnezeu și i-a spus că ce și cum.

— Du-te și le cumpără toate zise Dumnezeu.

Sân-Petru s'a înapoiat și a cumpărat oile și caprele și le-a mânat la Rai.

Dela o vreme i-s'a urât lui Tudor să mai șadă în iad și într'o bună zi și-a zis:

— Hai să văd cum este și Raiul! Să fac și acolo dreptate.

Zis și făcut. S'a suit la Rai și a ciocănit la poartă, ca să-l lase înăuntru.

— Cine-i acolo?, întreabă Sân Petru, portarul Raiului.

— Eu sunt, Tudor. Lasă-mă'n Rai!

— Tu nu poți intra aici, pentru că nu ți-ai cerut Raiul atunci când ți-am zis eu!

— Ce? Eu n'am drept în Rai? Atinge-l băta de câteva ori, să știe și dumnealui cu cine stă de vorbă!

Atunci Sân-Petru i-a trântit ușa Raiului în nas și a închis-o repede. Dar băta s'a vârat pe gaura cheii și mi l-a apucat pe Sân-Petru la bătaie și i-a cărat niște ciomăgeli de i-a înmuiat ciolanele.

— Auleo, lasă-mă fiule, nu mă mai bate că-ți deschid numai decât!, se ruga Sân-Petru.

— Deschide ușa!

Sân-Petru a crăpat puțin ușa Raiului și atunci băta a stat pe loc și nu l-a mai bătut. El a intrat. În clipita aceea se ivește Sfinția sa Dumnezeu în fața lor și-l întreabă pe Tudor, că ce caută în Rai.

— Aici n'ai dreptul să stai, că mi-ai călcat porunca! — zise Domnul.

— Eu nu stau în Raiu, ci stau pe sarica mea.

Și cu asta și-a luat de pe umeri sarica, a pus-o jos și s'a așezat pe ea.

Văzându-l poznaș, Dumnezeu a zîmbit cu bunătațe și l-a lăsat în pace, cum lași pe omul cu care vezi că nu ieși la cale. A stat el ce a stat acolo în Rai pe sarică, până când i-s'a urât. Apoi s'a întors și s'a coborât iarăși în iad.

Cât ce a ajuns la iad s'a îndreptat oblu către fântână, ca să vadă dacă n'a secat apa de ferbințelea cea mare. În fântână nu mai era nici un strop de apă. S'a dus apoi la biserică și s'a rugat lui Dumnezeu, să-l ierte și să-i ducă sufletul în Rai, că-i tare bătrân acum și s-a săturat și el de viață. Cum se ruga așa, de trei zile și trei nopți, l-a apucat o sete arzătoare, de nu mai putea. S'a sculat din genunchi să se ducă la fântână. Dar nici nu s'a aplecat bine pe gura fântânii, și, deodată băta și straița i-au căzut în fântână. Dracii, băgând, de seamă, că a rămas fără băta, s'au aruncat toți asupra lui, l-au prins și huzdup! cu el în căldarea cu ulei.

Poate și astăzi mai fierbe, în căldare pentru că ciolanele bătrâne se'nmoaie greu de tot.

Astfel Tudor, spaima dacilor, și-a găsit și el sfârșitul în iad.

In dragoste, singura victorie e fuga.

NAPOLEON.

Poeme în proză

Căderea frunzelor

de EMIL ISAC

Cad frunzele, căci le chiamă morții,

Le atrage șoapta lor și tăcerea le adâncește,

Cad frunzele mereu.

Cad frunzele, lacrămile mari ale arborilor

Și se duc, ca anii, ca zilele, ca toate clipele.

Unde se duc frunzele, de nu le mai întâlnim?

Se duc în vârtoare, se duc în întunec, se duc în veșnicia morții și în moartea veșnică.

Poate de aceasta nu le poți opri, cum nu poți opri anii, zilele și clipele.

Toate se duc în vârtoare, în întunec, în veșnicia morții și în moartea veșnică.

Și numai vremea stă de-asupra tuturor, ca un arbore veșnic verde și tare și înfrunzit, și în ramurile lui, ca o pasăre de aur, mi se ascunde în cuibul durerii, inima, din care picură roșu sângele... Sângele meu vopsește frunzele iubirei tale, Maria Magdalena Lydis... Și le spulberă vântul de noapte al Parisului uitat...

Din literatura persană

Ce-ași putea!...

de HAFIZ

Ce-ași putea să cer mai mult stelei mele,

dacă nu să trăesc veșnic în preajma ta?

Dacă adoratorii gălăgioși năvălesc la poarta ta, cine poate să se mire? În jurul florilor bâzâie pe 'ntrecute albinele.

Ce-i nevoie de-o sabie pentru a omorî iubitul, când o singură privire poate să-i răpească jumătate din viață!

De s'ar putea să n'am de cât un singur suflet cu iubita mea, ce-ar însemna Paradisul?

De oare ce destinul m'a făcut atât de slab, cine va da aripi patimei mele, o frumos chiparos, pentru ca să-ți ajung vârful?

Nenorocitul care se înecă, cum va descoperi un mijloc de scăpare, dacă torentul dragostei îl înconjoară de toate părțile?

Dacă m'ași întâlni de o mie de ori cu iubita, ar repeta la fiecare întrebare! „Cine-i omul acesta?”

Dulce este vinul colorat și dulce tovărășia iubitei mele. Acestor două iubiri, Hafiz, a cărui inimă e pierdută, va rămâne veșnic credincios

Trad. de FLORI-SAM

Ioan I. C. Brătianu

Sunt oameni pentru cari nu se găsește unitatea de măsură în rândurile contiporanilor. Aceștia au numai o impresie nelămurită despre grandoarea acelor, pe care numai perspectiva istorică îi va arăta așa cum sunt în realitate.

O țară întreagă simte cu îndurerare că a pierit un mare, poate cel mai mare călăuzitor al său. S'a stins un far puternic, punct de orientare al unui neam întreg și dezorientarea ne apasă par'că în întunericul nesiguranței.

Moartea lui I. I. C. Brătianu nu e o moarte de rând: ea este o mare clipă de răspântie pe care încă noi, cei de turmă, nu o pricepem. Sunt copii înconștienți cari se bucură de moartea tatălui lor, fiindcă li se dă ocazia unei sărbători; dar numai după ce mormântul închide pe cel dispărut, realitatea le arată rătăcirea lor de copii înconștienți. Tot așa găsim pigmei cari sub hipocrita pană sau vorbă de critici ai epocii se bucură că s'a stins unul de care se vorbea prea mult și care-i copleșea peste măsura sa personalitatea sa covârșitoare.

Un neam întreg însă simte că a pierdut pe cel mai devotat, mai hotărât și mai priceput cărmaci al corăbiei sale. Un neam întreg plânge din inimă curată și cu sincere lacrimi pe cea mai reprezentativă figură pe care a avut-o vreodată. Ardealul și-a exprimat durerea sa prin gura autorizată a Dnului Iuliu Maniu, care a spus între altele:

Deasupra tuturor divergențelor profunde ce ne-au despărțit în ultimii ani, nu se poate să nu recunoaștem serviciile ce le-ar fi putut aduce țării o experiență și un prestigiu, ce se legau de puternica sa personalitate, înlăuntru și în afară de fruntariile țării.

Nu putem uita că a fost primul colaborator al Regelui Ferdinand, cu care împreună și-a legat numele de cele două mari fapte ale istoriei noastre: războiul și ca urmare a acestuia, întregirea Patriei. Bărbatul de stat, care dispărea, a fost expresia unei generații și a unei epoci în istoria politice românești. Sub orice unghi am judeca această epocă, este imposibil să tăgăduim importanța lui proeminentă în cadrul acelei generații și a acelei epoci. Ca Ardeleni, în deosebi, nu vom uita că, după declararea războiului, Ion I. C. Brătianu, a perseverat prin momentele cele mai grele și n'a avut clipe de ezitare în calea hotărârii celei mari, urmărind jinta unității naționale până la capăt.

Vom fi pururi recunoscători față de toți aceia din generația lui, cari au adus imensele lor jertfe în drumul ce ducea la marele scop; față

Ion I. C. Brătianu

de toți aceia cari au organizat opinia publică, dar în deosebi față de el, care, cu toate riscurile și cu toate străduirile, a luat răspunderea istorică a acelei mărețe epopee."

Iată dar cum apare figura marelui dispărut în ochii celor fără patimi.

Ioan I. C. Brătianu a întruchipat toate condițiile omului de Stat în cel mai înalt grad: personalitate, măreție sufletească, voință, hotărâre și simț politic. Bărbat politic stăpâna cu înălțimea sa luptele politice, fiindcă totdeauna actele sale priveau către viitorul unui neam întreg. El a fost exponentul unei rase, iar vederile sale police, erau tocmai perspectivele de viitor ale neamului românesc.

Înțelegător al vremurilor și al împrejurărilor, I. I. C. Brătianu a fost stăpânul celor doi mari regi cari deschid și închid cea mai eroică epocă a Românilor. Ar fi de ajuns să amintim numai reforma agrară și orientarea poporului nostru în marele război ca să ne dăm seama de ce pierde țara prin moartea vijelioasă a marelui I. I. C. Brătianu.

Granița de Vest plânge împreună cu întreg Ardealul, sincer și românesc plânge pe marele călăuzitor din cele mai aprige furtuni și îi se închină cu recunoștință.

GEORGE BOTA

Din cartea toamnei

de George A. Petre.

Toamna

Sdrențăroși și grabnici trec în goană norii
Cum treceau deunăzi spre apus cocorii.
Au rămas în luncă suspinând isvoarele
Și pe câmpuri sure sunt pustii ogoarele.
Drumul se așterne să asculte tropote
Și ciobanii-adapă turme fără clopote.
Vin cu bruma 'n pene până'n ziuă ciorile
Și'n grădini tăcute se apleacă florile.
Toamna frânge florile,
Toamna 'ngroapă florile . . .

Lumea se închide parcă e bolnavă
Și pe uliți vântul caută gâlceavă.
Val de ceață vine și astupă văile
Și la miez de noapte cântă cucuțiile.
Noaptea își adună din pustiu fantasmel, —
In colibe calde se deșiră basmele.
Tabere de sulii par acum dumbrăvile,
Stau lemniți copacii și imploră slăvile.
Toamna navălește și le smulge frunzele,
Toamna rupe frunzele,
Toamna 'ngroapă frunzele . . .

Cântec

Frunză pală, frunză tristă, frunză verde —
Cum te duce vântu'n larguri și te pierde!
Frunză mică, ruginită și ușoară,
Și-a uitat acuma lumea că-a fost vară.

Frunză mică și ușoară,
Lumea toată o să moară . . .

Frunze pale . . . Din codițe subțirele
Vă desprindeți ca iluziile mele.
Umpleți drumul și vă rupeți prin noroaie, —
Căci așa e când se iscă vânt și ploaie.

Frunzulițe, frunze pale,
Lumea-i vânt și vântu-i jale . . .

Astăvară ați fost umbră și răcoare
Pentru cei ce azi vă calcă în picioare.
Așa-i lumea schimbătoare și haină
Când e brumă și mor florile 'n grădină.

Frunzulițe de rugină,
Lumea noastră e haină . . .

Frunză moartă, ce-ai fost tânără și verde,
Te alungă vântu'n larguri și te pierde.
Ca și tine, toate'n lume-s trecătoare.
Lumea 'ntreagă-i ca o frunză pe răzoare.

Frunză mică și ușoară,
Lumea toată o să moară . . .

Toamne de odinioară

In toamnele copilăriei mele
Venea Septembrie cu roade grele.
Urca în slavă cei din urmă pui
Și'n lăzi sufla aromă de gutui.
Intra prin vii, se prefăcea 'ntr'un moș
Și struguri vineți culegea în coș.
De gluma lui făceau flăcăii haz
Și fetele gropițe în obraz.
Când se trăgeau zăvoarele la cramă
Pornea voinic pe câmpul de aramă;
Dădea urări mănoase la bucate
Și socotea căruțele 'ncărcate.
Când chiuiam flăcăii pe'nserat
Venea cu oameni obosiți în sat,
Mergera cu vite grase la fântână
Și noaptea'n foi dormea ca'n pat de lână.
Ades intra în ceata de copii
Și ne jucam prin frunze ruginii:
Ne arunca din pomi băcuți de-așamă
Și ne'ndulcea cu cea din urmă poamă.
Dar într'o bună zi venea 'n toiag
Octombrie, posomorât moșneag,
Și ne gonea cu ceață și cu brumă.
Se îndârjea moșneagul rău, nu glumă . . .

In toamnele copilăriei mele
Gemeau hambarele de roade grele.
Porneam la târg cu carul încărcat,
Trosnea la dus, trosnea la 'napoiat.
Era pe-atunci belșug și voie bună
Și plosca gâlgâia din mână 'n mână.
Avea bunicul galbeni la chimir
De stau și astăzi, vere, și mă mir . . .

Toamna în parc

In parcul cu bănci și cu ronduri pustii
Se hărțue vântul cu frunze-arămii.
Cu crengile goale stau bieții copaci,
Și tremură 'n ceață ca oameni săraci.

In parcul în care speranțele mor
Arar de s'abate grăbit trecător,
Căci toamna tușește bolevnic pe-alei
Și frunza suspină pe urmele ei.

In parcul în care cu degete 'ntinse
Copacii își numără frunze desprinse,
Mă pierd pe cărări neguroase și mute
Și număr convoiul de toamne trecute.

Prin parcul cu ceață și ronduri brumate
Se lasă tăceri ca'n ruini de cetate
In care copacii rămân pe 'noptate
Ca niște strămoși în icoane uitate.

Vlach (Oláh), Rumun ori Român?

de Al. Keresztury-Olteanu

Di Episcop dr Ioan Karácsonyi, istoric maghiar din Oradea, îmi face câteva observații în numărul din 15 Octomvrie 1927 al revistei „A Hirnök” dela Cluj, combătând părerea mea, exprimată într'un număr mai vechiu al aceleași reviste, cum că ar fi utilizat greșit în operele sale istorice cuvintele „Oláh” (Vlach, Vlah) și „Rumun,” ca numiri etnice ale poporului român. Din tonul răspunsului d-sale constat că afirmația mea, bazată pe principiile literaturii istorice românești, a găsit-o „preocupată”. Acest fapt mă obligă la un nou răspuns dat întrebărilor și învinuirilor d-sale, cari mi se par puțin cam pornite și fără o bază reală. Presupun, că d-sa discută chestia abordată cu o deplină obiectivitate, deci, sper că discuția noastră va aduce foloase reale literaturii istorice, nu numai din punct de vedere național, dar și din punct de vedere general.

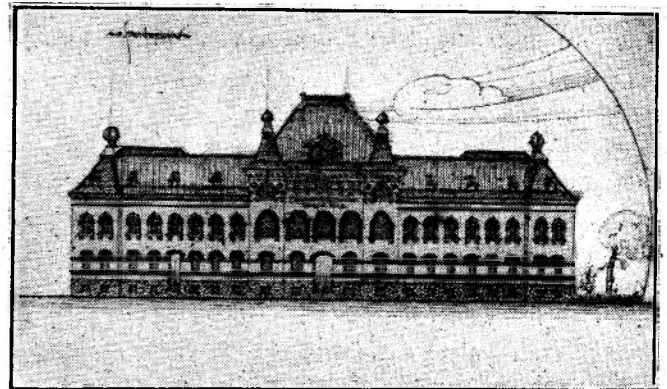
Domniasa critică afirmația mea, că numirea *Vlach* ar fi o influență slavă (sclavonă) în limbile popoarelor din Europa Orientală, ceiace a fost acceptată chiar și de către *Mikloschics*. Susține, că „ea s'ar fi dezvoltat din formula *Volh* a celților, cari în secolele I—III. d. Chr. astfel numiau orice popor ne-latin și care numire în limba engleză a devenit *wales*, în Germania apuseană *waal* și *vallon*, în dialectele germane din Sud *welsch*, la Sloveni și la Croați *vlusi* (care în limba maghiară s'a transformat în „*olasz*,” cu înțeles de „Italian), iar la Ruși *Volch*”.

Trebuie să declar de la început, că derivarea slavă a cuvintelor *Vlach*, *Vlah*, *Oláh*, care mi s'a părut probabilă, am împrumutat-o dela cunoscutul filolog maghiar, Ioan Melich (*Magyar Nyelv*, An. 1909. pag. 433—434) și dela d-sa a împrumutat-o și Episcopul Karácsonyi, care în anul 1912 era de aceeaș părere: „*Rumunii*” au fost numiți de către Slavi „*vlochi*”, „*vlachi*”. „In limba popoarelor slave, în secolele V—VI., orice popor, care vorbea o limbă romană (corect *latină*), a fost distins cu această numire, de origine germană. Luptele ivite în secolele V—VIII. între Greci și Slavi, a împiedecat pe Rumuni, ca să se poată ocupa cu agricultura, deci ei au rămas păstori la munți. Astfel numirea de *Vlach* mai târziu a căpătat și înțelesul de *păstor de la munte*”. (Karácsonyi: *Az oláhok bevándorlása a Duna balpartjára, Erdélyi Történelmi Értesítő*, An. I. Nr. 1-2.)

În baza acestor rânduri am scris eu în observațiile mele în discuție: „Este un cunoscut adevăr istoric, că Românii au primit numirea lor de *Vlachi* de la Slavi.” Într'un alt studiu al d-sale din 1924, dl Episcop Karácsonyi era tot de aceiaș părere. Atunci scria: „Din formula aceasta Germanii, în secolul al

XIII-lea, au alcătuit cuvântul *Blachi*” (Karácsonyi: *A székelyek ősei és a székely magyarok*. Cluj—Kolozsvár, Szent Bonaventura nyomda 1924.) Ce l-o fi îndemnat ca să-și schimbe părerea anterioară bine motivată, nu știu. Am aflat din răspunsul d-sale susamintit, că l-ar fi influențat în această direcție descoperirea, că numirea de *Vlach* la autorii bizantini se găsește, începând dela 976, pe când în hrisoavele slavone abia din secolul al XI-lea. Am controlat afirmația d-sale și am constatat că, la Greci, se găsește într'adevăr mai de timpuriu ca la Slavi, însă sub forma de *Blach*. Limbile germane noi tolerează consonantele aspre. Grecul din secolul al X-lea, în contra dialectelor mai vechi grecești, pronunța vocalele aspru, deci, dacă cuvântul *Vlach* l-ar fi împrumutat dela Celții, atunci ar fi pătruns la autorii bizantini, sub forma cea mai moale de *Vlach*, și nici de cum sub cea mai aspră de *Blach*. (V. Diclescu: *Dacia Romană în oglinda inscripțiunilor și a limbei de azi*. Cluj, 1926. pag. 26-32.)

În ceace privește cuvântul maghiar *Oláh*, format din *Vlah*, *Valah*, e bine dacă știm că în valea Vardarului chiar și azi găsim o localitate cu numirea de *Olah* (Weigand: *Rumänen und Arumänen in Bulgarien*. Jahresbericht, XIII. pag. 56.), iar satele din jurul Zagorii odată erau numite de către administrația turcească *Oláh köni* (Cf. *Lumina* An. I. 1903, pag. 106. la Th. Capidan: *Românii nomazi. Dacoromania* An. IV. pag. 235.) Dl. *Francois Lenormant*, care în anul 1865 a făcut o călătorie în Grecia, ne afirmă că: „(Le) grec modern ne connaît qu'un seul mot *Blachos* pour designer un Vlaque et un Berger.” (Les pâtres valaques de la Grèce, 1865.) La început și'n documentele maghiare găsim *Blachi*, iar în *Andreanum* al regelui Andrei II. din anul 1223: „*Blacci*”. (Cf. *Tudományos Gyűjtemény*,

Casa învățătorilor din Oradea ale cărei temelii s'au pus anul acesta, prin stăruința d-lui F. Nuri

1830. III. 10) Nu trebuie însă uitat, că cuvintele *Blachi* și *Vlachi* au servit ca drept nume colectiv al popoarelor latine, adică aceloră, cari nu erau Germani, ceace recunoaște chiar și dl. Episcop Karácsonyi. spunând: „Dece ar fi o rușine pentru neamul românesc numirea de *Vlach*, când aceasta are acelaș înțeles istoric și etimologic ca și cuvântul *Român*, făcând aluzie la origina latină? Tot așa nu poate fi considerat ca un lucru de rușine nici faptul, că în anumite secole avea un înțeles de *păstor muntean*. Păstoritul e o ocupație cinsită, cel puțin mult mai cinsită, ca aceia a răpirei sclavilor și a pirateriei.“ Aceasta am recunoscut-o și eu, tot atunci însă am accentuat, că cuvântul *Oláh* a investit în limba maghiară un înțeles, într'o anumită măsură, batjocoritor și nu numai că e nepofrivit, dar în uzul științific dă naștere unor interpretări greșite.

Trebuie să constatăm, că cuvântul *Vlach* nu numai în anumite secole, dar în limba popoarelor din Balcani, chiar până azi înseamnă „păstor dela munte.“ Dl. *Const. Lacea* scrie: „Numirea de *Vlach* într'un anumit timp și în anumite locuri și-a pierdut înțelesul etnic și înseamnă pur și simplu păstor sau ortodox.“ (Românii transdanubieni în Transilvania. *Dacoromania*, IV. 361-62.) *Holg Carsten*, renumitul savant tînăr danez, a descoperit că păstorii nomazi din Grecia, cunoscuți sub numele de *Sărăcăceni*, deși sunt de origine Greci, ei în cântecele lor se numesc tot „Vlahi“. Bărbatul la ei e „Vlah“, iar femeia e numită „Vlahula“ sau „Vlaha“. (Les Saracatsans, unetribu nomade greque, 1925.) *Cvijić* constată următoarele: „Populația latinizată a fost numită de către Jugoslavi, Vlahă sau Valahă, adică latină. Populația din ținutul munților Dinari, în cursul evului mediu, s'a asimilat pe deplin, numirea de Vlah însă și-a păstrat și a devenit un nume al Sârbilor cari se ocupă de creșterea vitelor și de *kiradžiluk* (chirigiu). În cursul secolului trecut s'a uitat de tot înțelesul original al cuvântului și azi, din când în când, chiar și țărani sârei din jurul munților Dinari se numesc Vlahi. („Naselja srpskih zamelja. Vol. I. pag. 312.) Dl. *Pericle Papaghii* a aflat că, numirea de Vlah se găsește și în limba ursarilor. Acești ursari o utilizează când vreau să ascundă că vorbesc despre Români (*Oltenia*, Cartea I., Fasc. I., 15.) Evită orice discuție afirmația profesorului *Th. Capidan*, care este cel mai bun cunoscător al vieții Românilor și al păstoritului din Balcani. D-sa spune că „sub Vlah mai toate popoarele balcanice înțeleg păstor.“ (Raporturile albanoromâne. *Dacoromania*, II. pag. 487.)

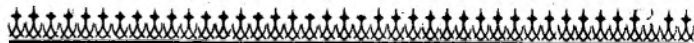
În zilele noastre literaturile popoarelor din Apus, numesc numai pe Români din Balcan încă cu înțeles etnic, Vlahi, și pe ei foarte rar. Limbile *vulgare*, germane, acele italiene, franceze și engleze nu cunosc de mult acest cuvânt, deci este un anacronism, ca — făcând parte din poporul maghiar — cineva să lupte

Ave, maris stella!

de NUȘI TULLIU

*Ave, maris stella,
Tu frumoasă stea,
Cu 'ndurare-ascultă
Rugăciunea mea:
Prada pătimirii
Sunt pe-acest pămînt,
Sufletu-mi se sbate
Ca și frunza 'n vînt,
Sîngerez de spinii
Negrelor poteci —
Dă-mi, dar, potolirea
Razei tale reci.
Luminează-mi fruntea?
Sufletul trudit,
Stea, icoană sfîntă,*

*Perlă din zenit.
Mă îngroapă 'n spumă-i
Valul de dureri,
Numai raza-și de-aur
Poartă mîngieri.
În vîrtejul vieții
Am greșit și eu
Și de ani de zile
Urc Calvarul greu!
— — — — —
Ave, maris stella,
Minunată stea,
În vîltoarea neagră
Fii lumina mea!*

pentru legitimitatea acestuia. Nimeni nu contestă că, odată și mai ales în Europa Orientală, el a servit ca o numire generală a Românilor; cu timpul însă și-a împrumutat un înțeles de tot deosebit. — Această simptomă e obicinuită în evoluția graiurilor. Știm bunăoară, că numele adevărat al poporului lui Árpád este acel de „magyar“, dar fiindcă acest cuvânt în uzul limbei franceze, într'un timp a însemnat și „tăbăcar“, el a fost înlocuit cu cuvântul „hongrois.“ Dl. Episcop Karácsonyi spune că trebuie să ne păzim, ca să ne numim *Români* (în limba maghiară: *Român*), „fiindcă acest cuvânt înseamnă totalitatea popoarelor și literaturilor latine.“ Judecata d-sale ni se pare greșită, căci în limba germanilor și cuvântul *Vlah* aveă tot acelaș înțeles,

O eroare și mai mare a d-lui Episcop Karácsonyi este, când afirmă că „poporul român numai dela 1860 încoace s'ar numi Român și România.“ Români nici odată nu s'au numit altfel. Forma originală a acestui cuvânt e păstrată în numele orașului *Roman*, care a fost numit dela voivodul cu acelaș nume și în primele documente slavonești e amintit ca *Romanski Torg*. (Iorga, Istoria poporului românesc, pag. 215—216.) În *Cronica Anonimă a Moldovei*, care a fost importată în cronică rusească *Voskrenskaja* (Bogdan, Vechile cronici moldovenești, București 1881), descălecarea Moldovei e datorită fraților *Roman* și *Vlahata*, fugiți din-Venezia. (Pușcariu, Istoria literaturii române, Sibiu 1920.) Iar Episcopul *Veranciu* în secolul al XVI-lea este informat, că „Valachi . . . se *Romanos* nominant.“ (Mon. Hung. Istorica Scriptorum, IV., pag. 225.)

Despre formula de *Rumun* am arătat, că ea' în limba română, are un înțeles special și servește ca nume al acelor șerbi din Muntenia, cari în Moldova au fost numiți *Vecini*. Dl. Episcop Karácsonyi crede că cuvântul acesta ar fi cu totul identic cu acela de *Român*, și *Rumân*, ceiace devine dubios,

dacă știm, că din graiul poporului român e cunoscută și următoarea expresie: „Ce Rumuni scârboși mai sunt și Jidanii iștia.” (Cf. *Dacoromania*, IV, pag. 301—362.) Aici Rumun nu e de loc o numire etnică. Deci mi se pare mai probabilă părerea lui Xenopol, că — față de Muntenii sosiți din Carpați, — cu cuvântul Rumun au fost distinși la început locuitorii băștinași ai Munteniei, iar după descălecarea principatului, Rumuni, erau șerbii. Cuvântul Rumun însă s'a dezvoltat independent de acela de Român, nume al veneticilor, deveniți mai târziu stăpânitorii pământului și ai dreptului.

Opinia publică maghiară din Ardeal știe de mult, că numirile de Valah, Oláh și acel de Rumun nu corespund logicei istorice. *Ladislaus Kővári*, cunoscutul istoric din secolul trecut, al Ardealului, în anul 1852 scria următoarele: „Ordonanța locotenentei dată în ziua de 8 Martie 1850 ordonă ziarelor germane din Ardeal, ca în loc de Valahi și Rumuni, conform legii, să-i numească pe vlahi Români („Romänen”), probabil, pentru că Rumun în limba germană are și un înțeles de cal. În urma acestui ordin, numirea de Român („Román”) a pătruns și în jurnalele maghiare.” (*Erdély történelme*. Vol. I, pag. 20.)

Aș fi avut încă multe de adăugat, pentru a dovedi d-lui Episcop Karácsonyi, că nu sunt pătruns de nici o reavoință, când îi atrag atenția asupra unor erori, emise de d-sa, dar nu vreau să fac un abuz de coloanele scumpe ale acestei reviste. Literatura istorică maghiară, până în prezent, s'a considerat ca un for de o competență inviolabilă, în ceiace privește trecutul Ardealului și al popoarelor conlocuitoare cu poporul maghiar în bazinul Dunării. Această îngâmfare trebuie să dispară cu timpul, predându-și locul obiectivității. Iar dacă suntem câțiva, sinceri aderenti ai ideii unei împăciri între poporul român și cel maghiar, nu înseamnă, că alergăm după ură și răzbunare. Vom fi „tineri” — cum ne repropășază d-sa — dar suntem obiectivi și binevoitori

Cu câtă grijă . . .

de CONSTANTIN DOBOȘ.

Cu câtă grijă înveșmânți gândirea,
In hatna strălucită-a poeziei,
Sperând s'atingi, o clipă, nemurirea,
Străfulgerând în noaptea veșniciei.

Cu multă trudă, întrupezi în rânduri,
Tot ce-ai simțit chiar azi, ori altădată;
Și mult mai greu, să pleci cu-atâtea gânduri
Din proza vieții 'n lumea ta visată.

O . . . drag poet, te-abate din cărare,
Suprimă-avântul și oprește-ți mersul,
Căci pieptu-i țină și drept apărare,
Tu, nu ai altă armă decât: Versul.

Constantin Dobos

Scrisoare de fizic

de † IOAN CIORĂNESCU

In suflet prind să mi se-aștearnă
Tristeți, ca fulgii albi de iarnă . . .
O, pomii-au să zâmbească iar
In fața casei tale chiar
Și flori pe frunte-ți au să cadă
Din ei, ca fulgii de zăpadă . . .
Ades prin ei va trece lin
Un freamăt lung ca un suspin
Și poate drumul la răspânte
Când cor de pasări o să cânte
Va face-o cruce — trist drumeț —
In pacea albei dimineți.
Dar mie astăzi toate-aceste
Imi par minuni ca din poveste
Și nu le cred cum le credeam
Când iarna mă muștra la geam . . .
Cândva 'n obraji, suflarea Firii
De-o să-ți re'noie trandafirii,
Să nu te miri în preajma ta
Și suflul meu de-o răsuna
Prelung, ca plânsul după mort,
Și-adânc ca jalea care-o port . . .
In suflet prind să mi se-aștearnă
Tristeți, ca fulgii albi de iarnă . . .

Orbul

de Aurel Locusteanu.

Invalizilor noștri de război.

Mă întorceam agale dela slujba cea nouă, în care intrasem de scurtă vreme. Era o zi arzătoare de Iulie. Soarele încremenise, par'că, în cumpăna amiezii, și razele sale perpendiculare muiaseră asfaltul. Zăpușala din aer mirosia a smoală. Străzile erau pustii, și puținii trecători, cari se mai vedeau, își dezbrăcaseră haina.

Eram plictisit și nemulțumit. Noul oraș nu mă încânta de loc; mă simțiam strein. În creier părea că mi se făcuse un gol. Doar noul șef ocupa un punct negru pe suprafața minții mele, și cele câteva crâmpie de gânduri, ce izbutiam să încheg, numai împrejurul persoanei sale se învârtiau.

Căldura mă moleșise, lenea era stăpână pe mine, și picioarele mă purtau singure pe sub umbra zidurilor; când, pe neașteptate, întâi câteva acorduri de harmonică, apoi un „Ave-Maria”, mă deșteptară din toropeala în care căzusem. Stătui o clipă în loc, ascultai dincotro veniau acele sunete fermecătoare, apoi, ca înviorat, pornii mai departe.

Sub poarta unei case, într'un colț, un om ghemuit pe un scaun întindea și strângea minunatul instrument. Frumusețea melodiei m'a robit, tristețea tabloului m'a înduioșat. M'am oprit.

Era orb. N'avea mai mult ca patruzeci de ani dar ochii lui stinși, slăbiciunea feții neîngrijite și îmbrăcămintea-i zdrențăroasă, îl făceau bătrân. Când atingea clapele harmonice, își întindea gâtul și, vrăjtit de dulceața sunetelor, fața i se lumina și își pleca urechea asupra lor. Fiecare acord nou părea că-i smulge o fărâmă din sufletul lui întunecat și zbuciumat...

Cânta cu pasiune. Era cântecul mizeriei.

Mai sus de genunche, pe coapsa piciorului, avea o cutie de tablă legată cu o curelușă. Alături de el, o oală smălțuită'n verde, și-un cățel bălan, care dormita cu limba scoasă; din când în când își clămpănia urechile, de căldură, ori își clănțănia dinții după o muscă ce nu-i dădea pace. În stradă, o umbră de cal își mișca, — neputincios, în ham — capul și smocul de coadă, în luptă cu roiul care se abătuse asupra-i, atras de rana sângerândă dela piept...

Când a isprăvit de cântat, orbul a vrut să pună harmonica jos. Cățelul, turburat în somnolența-i agitată, a mârâit, s'a ridicat leneș, s'a depărtat câțiva pași, impleticindu-se, — apoi s'a așezat din nou, căscând. Atunci am auzit pe orb îngânând câteva cuvinte. Era mărturisirea părerii de rău, era mângâierea ce aducea tovarășului său, pentru neajunsul ce-i făcuse... Pe urmă și-a trecut de câteva ori o

batistă pestriță peste fruntea brobonată de sudoare, și scoțând din buzunar o tabachere ruginită, și-a răsucit o țigare. Și-a rezemat cotul pe genunche, și-a sprijinit bărbia'n palmă, și rotogoalele de fum albăstrui l-au învăluit...

Căzuse pe gânduri? Trăgea cu urechea?...

Eram gata să plec. O femeie mică, îmbrăcată sărăcăcios și cu picioarele desculțe, se apropie încet și începe a vorbi cu orbul. Poartă un copilăș bălai, de toată frumusețea. Orbul își întinde mâinile în partea de unde aude gănguritul și bătăile în palme ale copilului. Un zâmbet dureros îi încremenise în colțul gurii. Copilul se smuncește în brațele mamei-si, și nu se potolește decât pe genunchii lui. Il trage de mustăți, de urechi, îi bagă degetele-n ochi și în gură. Orbul i le prinde și i le mușcă cu buzele. Copilul râde zgomotos, iar el îi mângâie părul, îi pipăie fața și-l sărută prelung. Femeiușca numără amarul câștig scos din cutie, apoi îl trage de mânecă. Orbul se ridică, îi dă copilul și luându-și harmonica subsuoară, pornesc. Cățelul trepăta în urma lor cu pași mărunți.

Am petrecut cu ochii pe acești nenorociți până ce au dispărut după colțul unei străzi lăturalnice. Pe urmă am pornit-o și eu, cu sufletul sfâșiat, spre mizera și uscata-mi bucătică de pâine, care mă aștepta în chițimia fierbinte dela catul al treilea.

***

Am văzut pe orb un an întreg, zi de zi: dimineața, când trecea spre locu-i obișnuit; la prânz, în colțul din gang, și seara, la ușa bisericii de peste drum, unde se muta când puterea soarelui, alunecat în declinul apusului, se muia. Imi încetineam pasul când treceam pe lângă el, și-i strecuram în cutiuță puținul ce puteam rupe din firavul meu câștig. Li nvătasem pederost toate melodiile și, poate, îi eram singurul prieten, neștiut...

Un gând chinuitor mi se nfiptese în creier: voiam cu orice preț să aflu povestea orbului. Era, sigur, și tristă, și interesantă. Și astfel, odată, nu-mi mai putui înfrâna dorința, și intrai în vorbă cu el.

— ... ?

— Ochii mi i-am pierdut acum patru ani, — începe târăgănat orbul, după un oftat adânc. — Trecusem de câteva zile în rezerva regimentului. Eram pe frontul italian. O, ce bine ni se părea la hodină! Era vara, prin Iunie. Răcoarea pădurii făcea să nici nu știm de arșița soarelui. Apoi, de-atât amar de vreme — de când stăteam acolo — săpasem în stânci adevărate palate. Nu duceam lipsă de nimic. Scriam cărți acasă, îngrijiam florile din fața căsuicilor

noastre și, mai în fiecare zi, domnul oberst*) mă punea să cânt feciorilor, cari se 'n cingeau la joc. Ne petreceam, mă rog, ca și când n'am fi fost la bătae. Căci de pismaș nu duceam grijă. Era pașnic. Numai așa, câte-o pușcătură, și — din când în când — bâzăitul unui pâlc de *caproare***). Da' noi învățasem de-acuma viclesugul *macaronarilor*. Știam că, fără să bagi de seamă, se lasă cu drăciile lor jos și aruncă bombe; o pășisem de mai multe ori — și-atunci intram la adăpost.

Intr'o dimineață, însă, — nu mijiseră încă zori, — un huruit greu ne făcu să sărim din somn, ca arși. Părea că se năruie cerul. Munții vuiiau prelung. Ghiulele vrăjmașe cădeau ca grindina. Primejdia cea mare era mai ales sfărâmurile de stânci, cari sfărâiau în toate părțile ca un viespar. Nu era chip să scoți capul.

Patruzeci și opt de oare, fără ntrerupere, a ținut iadul ăsta. Așteptam în caverne, cu mâna încleștată pe arme, semnalul de alarmă dela linia primă. Atacul Italianilor putea începe în fiecare clipă. Dar nu mai venia. Eram ca scoși din minți.

A treia zi, când se ridicase soarele ca două sulițe pe cer, bombardamentul se întee și mai grozav; mai cu seamă asupra rezervelor. Acum părea prăpădul lui D-zeu. Deodată, cum s'a făcut, cum nu — căci n'auzisem nici senale și nici strigăte — numai ce ne pomenim cu ai noștri fugind înapoi, peste noi. Vrăjmașul, scai în spatele lor. Atât am putut pricepe, că linia întâia fusese străpunsă. Când am zărit în ușa adăpostului un grup de Italiani, mi s'a ridicat părul pe cap. Toți câți eram în cavernă, ne strânsesem într'un colț, grămadă.

Mi-a apărut atunci ca într'o ceață nevasta; în capul meu vâjâia ca o furtună năpraznică. Pe urmă am auzit un fâșâit scurt. O limbă de foc mi-a jucat o clipă înaintea ochilor, ca un fulger. Un miros de arsură mi se oprise în gâtleej...

Ce s'a mai întâmplat după aceia cu mine, nu mi-am mai dat seama. Știu atât, că m'am trezit, ca dintr'un somn lung, într'un întuneric grozav, și cu dureri sfâșietoare. Mi-am pipăit capul. Era înfășurat într'o mulțime de cârpe, ca un ghem. Mi se părea greu ca plumbul. De jur-împrejurul meu, liniște de cimitir. Intr'un târziu am auzit vorbă: italienească. Deabia atunci am putut să mă lămuresc. Eram prizonier...

Patru luni nu mi-am dat seama că orbisem. Simțiam venirea zilei după năvala aerului proaspăt și răcoros al dimineții, care-mi umfla nările, și după ciripitul păsărelelor. Știam că a venit noaptea, după liniștea care cădea din ce în ce mai greoaie, în camera aceia ca un mormânt, până când nu se mai

Toamna

de M. G. SAMARINEANU

<i>Privește strada 'n lungul ei,</i>	<i>E orice colț pe unde calc</i>
<i>Pe sub alei</i>	<i>Un catafalc.</i>
<i>Și pe sub porți</i>	<i>Au ridicat</i>
<i>Nu-ți pare c'a trecut abea</i>	<i>De aci un mort, de-aci un alt.</i>
<i>Un nesfârșit</i>	<i>Și pe maidan</i>
<i>Convoi, grăbit.</i>	<i>Și'n parc și'n lan,</i>
<i>Ce conducea</i>	<i>Și'n pomul nalt</i>
<i>Un șir întreg de morți ?</i>	<i>Același proaspăt gol căscat !</i>

<i>E 'n aer încă, din prohod</i>	<i>Prietenă cu ochi bălai</i>
<i>Un episod</i>	<i>Și tu îl ai</i>
<i>Și ceva vag</i>	<i>În sân închis.</i>
<i>Din țipete, din sfâșieri</i>	<i>În suflet, ca și mine, poști</i>
<i>Intregul drum,</i>	<i>Același gol</i>
<i>Tămăe, fum,</i>	<i>Al unui stol</i>
<i>Dureri, dureri</i>	<i>Intreg de morți</i>
<i>Și multe lacrimi, un șirag...</i>	<i>Ce au trăit o clipă'n vis.</i>

auziau decât răsufările celorlalți nenorociți. La început zilnic, apoi tot mai rar, medicii mă dezlegau și-mi puneau ceva pe ochi, până când, odată, nu mi-au mai înfășurat capul. Cineva s'a apropiat de patul meu și mi-a spus, în graiul mamei, că peste puțin timp aveam să ies din spital. M'a cuprins atunci un cutremur. Mi-am dus, fără să vreau, mâinile la ochi, i-am pipăit îndelung de tot, și-am simțit în locul lor două gropi uscate... Oh, atunci am priceput grozăvia! Nu mai aveam ochi. Rămăsesem orb pentru toată viața. Lovitura soartei mi-a zguduit toată făptura. Am auzit, par'că, o lespede de piatră prăvălindu-se peste sufletul meu, zăvorind în el o besnă nepătrunsă... Am vrut să mă omor, dar se vede că porunca lui Dzeu a fost să trăesc.

Am venit apoi acasă; dar ce bucurie?! De-atunci îmi târăsc zilele, cerșind. Văd lumea prin vârful degetelor. Cât e de grozav să nu te poți bucura de lumina soarelui! Numai eu și cei ca mine putem spune ce mare e darul dumnezeiesc al vederii, mi ales când ai avut-o odată! Să dai viață unui copilăș, și să nu-i cunoști niciodată chipul...

Orbul tăcu. Pe fruntea-i arsă răsăriseră boabe mari și dese de diamant.

Am plecat zdrobit. Ultimele lui cuvinte mi se repetau într'una în urechi, căzând ca niște ciocane uriașe pe timpanul sufletului meu.

Știam de-acuma toată povestea chinuitei lui vieți; știam că femeiușa care-l purta de mână îi era nevastă, și că blondul copilăș, pe care orbul îl săruta atât de dragăstos și cu nesațiu, era al lui.

Și el nu-l cunoștea...

***

După doi ani. Intr'o dupăamiază blândă de primăvară. Pe albastrul necuprins al cerului, câteva zdrențe de nouri răzleți se luptau neputincioase cu lumina din ce în ce mai vie, care le destrăma fără

*) maior

**) avioane italienești, tip Caproni

milă. Vrăbile ciripiau guralive, și pulsul vieții se simțea bătând cu putere în fiecare atom al finii. Zăpada pierise de mult, și mugurii plesneau în imbrățișările încropite ale razelor.

Orașul clocotia de vuetul țăranilor veniți de prin prejur la târg. Străzile răsunau de chiotele și cântecele feciorilor, cari trăgeau sorțul. Căci după obiceiul locului, rămas de pe vremea fostei stăpâniri, după ce ies dela comisii intră în crășme, ca să-și înece necazurile și grija cătăniei, — zic ei; — apoi pornesc în cete, cu taraful de lăutari în frunte...

Mă întorceam acasă. Soarele scobora trist spre asfințit și zgomotul căruțelor, — pline cu femei și viței, — se mai ostoise puțin. Mă oprisem în dreptul bisericii și mă uitam cum se pregătia orbul de plecare. Era tocmai vremea; venise și nevastă sa. Și-a potrivit harmonica pe după umăr, a luat copilul în brațe, femeia l-a apucat de mână, — și-au plecat. Mă copleșise aceeași puternică și jalnică impresie, pe care o simțiam ori de câte ori vedeam acest tablou trist. Priviam cum se depărtau, pierzându-se în lumea celor fericiți, cari treceau nepăsători pe lângă ei...

Deodată simții inima strângându-mi-se. Din susul străzii veniau niște țipete sălbatice. Un țăran întârziat la băutura își biciuia furios caii, cari fugeau ca o nălucă. Roatele căruții huruiau grozav peste pietre, sărind ca niște mingi. Orbul era în mijlocul străzii, la răspântia unde îl vedeam totdeauna dispărând. Femeia îl trăgea desnădăjduită de mână.

Caii veniau, veniau ca un potop nestăvilat de apă. Fără să-mi dau seamă, picioarele m'au luat într'acolo.

Țăranul a priceput nenorocirea, un fulger i-a luminat mintea: a tras de hățuri, vrând să feriască. Dar în zadar. A fost prea târziu. Căci un automobil a eșit din strada cealaltă, caii s'au speriat și mai tare și, cârmind în loc oiștea, a lovit pe orb ca un trăsnet...

Vardistul fluera din răspuțeri. Lumea curgea din toate părțile, țipând. Automobilul înțepenise la câteva palme de căruță. Oiștea intrase într'o fereastră, caii stăteau cu capetele plecate, suflând des și strănutând de alergătură. Cei din căruță se uitau îndobitociți, la marginea caldarâmului, unde zăcea fără suflare, cu fața în jos, orbul. Bucăți de creieri pătau ca niște stropi albi asfaltul cenușiu. Cățelul își lingea, trist, botul, lângă harmonica zdrobită, uitându-se sfios și întrebător la cei dimprejur.

Copilul se zbătea în brațele mamei înebunite.

Soarele muribund scăldase orizontul într'un lac de sânge.

Viața femeilor e o lungă boală.

HIPOCRATES.

Tenorul Marius Niculescu
care a reputat succese strălucite în
operile „Tosca” și „Fidelio” cântate în
orașul nostru cu ansamblul Operet din
Cluj

Târziu...

de I. CONSTANTINESCU—DELABAIA

Mă întorc după atâția

Ani în sat

Și apuc din nou pe drumul

De-altă dat'.

Dela schit, bătaii de toacă

Line curg

Și de sus coboară pacea

De amurg.

Soarele din apa-i roșie

Svirle stropi

Pe cărările umbrite

Dintre plopi

Lin se lasă inserarea

De April.

Într'un nuc, o ciocârlie

Sun'un tril.

Dintr'un șipot, ape limpezi,

Sar pe prund:

Intr'o tufă, două vrăbii

Se ascund.

Iar în luncă, mă așteaptă

Ca'n ajun,

Draga mea cu ochii galeși

Și păr brun

Dar e totul plăsmuire

Din povești;

Tinerețea mea pierdută

Unde ești?

Imi aplec în van urechia

Ca s'ascult

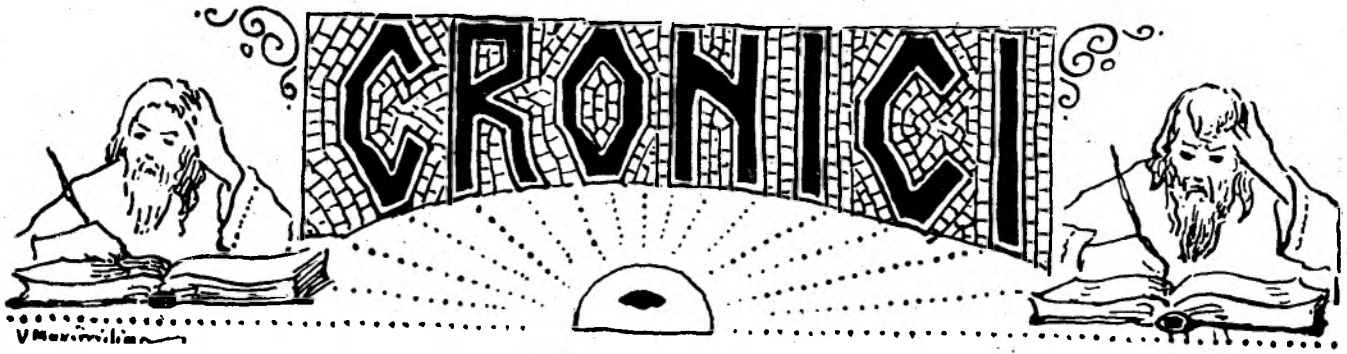
Ritmul inimei ucise,

De demult.

— Nu uitați că revista „FAMILIA” apare cu sacrificii. Achitați-vă abonamentul și indemnaji și pe cunoscuții d-voastre să se aboneze.

— Numărul de Crăciun al revistei „FAMILIA” cu care își încheie anul II. va apare în 36 pagini cu un material extrem de bogat și interesant.

— Incepând cu numărul de față, scriitorul bihorean Alex. Keresztury-Olteanu își începe colaborarea la revista „FAMILIA”.

Un muzeu etnologic în Bihor. Războiul mondial a dat naștere unor probleme necunoscute până atunci. Ne-a dovedit un adevăr esențial, acela al legitimității pretențiilor naționale, cari sunt bazate pe legile naturale ale vitalității popoarelor. Ne-a convins, că aparența de mulțori ne înșală. Popoare cari înainte de războiu erau considerate aproape barbare și incapabile de orice act superior, azi sunt factori principali ai politicii mondiale. Iar *poporul*, care la începutul secolului a fost clasat după măsura în care citea, și scria, adică după măsura analfabetismului, astăzi a devenit un factor constituțional introducând în prerogativele Regilor formula „voinei naționale”.

Spiritul anglo-saxon, care în totdeauna s'a arătat cel mai bun înțelegător al timpului, a rămas și'n timpul nostru cel mai orientat îndrumător al evoluției omenești. Înțelegând pornirile democratice ale maselor, a aruncat în opinia publică științifică și politică ideea, de a studia și a cunoaște mai de aproape viața spirituală și sufletească a poporului, care intrând în arena luptelor politice și sociale, este baza evoluției viitoare și devine din ce în ce tot mai puternic. Britania, care a cheltuit o mulțime de bani cu cercetările în extremul Orient, pentru studierea popoarelor cari mai târziu au ajuns sub domnia politică a ei ne arătat drumul pe care trebuie să pornim, dacă dorim, să putem stăpâni masele neliniștite. Recrutând savanți din toate națiunile, ca Swen Hedin, Alexandru Kőrösi-Csoma și alții și trimițându-i în expediții științifice, ca să adune comorile popoarelor străine în sălile lui British Muzeum dela Londra, a depus bazele unei noi științe, numite știința poporului: etnologia.

Pătrunși de spiritul timpurilor noi, o mână de oameni din Anglia, abia înainte de războiu au fondat asociațiunea internațională „Folklore Fellows” pentru descoperirea și colectarea tradițiilor și produselor sufletului poporului. Asociațiunea și-a creat filiale mai în toate statele culte din Europa și cu participarea tinerimei din școlile secundre și universitare și-a început activitatea, pătrunzând în toate ramurile vieții poporului.

Cunoașterea mai amănunțită a poporului, pentru noi Români, prezintă o problemă aproape vitală. Mai ales în ținutul Bihorului, pe plaiurile căruia de un mileniu întreg bănuie o luptă sângeroasă, aceia a concurenței româno-maghiare. Ea înțește la desgroparea rădăcinilor, prin cari aceste două popoare au fost legate de pământul udat cu sudoare și cu sânge și după cum cerea timpul, și-au schimbat armele lor de luptă. Bihorul, în lupta purtată pentru existența națională a românismului, are o însemnătate deosebită. Ca teren de contact al grupurilor etnice româno-maghiare, el este busola politice de stat a României Mari. Chiar pentru aceasta, merită o atenție specială.

Dela unire în cursul celor opt ani, Bihorul a fost scena celor mai frumoase inițiative românești. Statuia Regelui și a Reginei, bustul cărturarului însuflețit Iosif Vulcan străjerii unei ulturi și unei limbi pe care Victor Eftimiu, o cântă: „Mărire ție grai din viitor. Superbe minți se vor scâlda în tine...”

Ceiace ne lipsește este un muzeu, în care să edunăm comorile artei și fantaziei poporane, cari, atinse de curentul modernismului, încep să cadă victime timpurilor noi.

Intellectualii grupați în jurul revistei „Familia”, dându-și seamă de datoria, care, prin situația specială, cade pe umerii lor, atrag atenția autorităților și factorilor culturali respectivi asupra acestei necesități. Cei cari prin politică au în mână puterea, să nu uite, că cunoașterea poporului a avut în totdeauna un rol preponderent în conducerea statelor. Este deci necesar ca conducerea politică a Statului să-și facă datoria în ceea ce privește sintetizarea energiilor dinamice ale maselor poporane.

Munții Bihorului conțin o mulțime de rarități naturale. Băzându-mă pe informațiile unor specialiști, constat, că în peșterile acestor munți zac o mulțime de minerale foarte rari. Viața moșilor, dezvoltându-se secolii întregi izolată în bazinul Munților Apuseni, păstrează cele mai prețioase elemente ale românismului; obiceuri, obiecte, produse de artă populară, sisteme de clădire, cuvinte etc. cari vor servi ca cele mai solide documente în discuția româno-maghiară, pornită acum patruzeci de ani în chestia ideii continuității daco-române. Trebuie deci să ne îngrijim de scăparea acestor documente cari, la atingerea spiritului modernist, vor dispărea, ca polenul fluturilor amezii în lumina făcliei de paște.

Cea mai realizabilă posibilitate de scăpare a acestor comori mi-se pare, fondarea unei societăți etnologice și aceia a unui muzeu etnografic la Oradea. Aceste organe, cu ajutorul elevilor și studenților din județ, în curs de 4-5 ani le vor scăpa cu siguranță din gura pieririi. În ceiace privește realizarea practică a ideii, să nu uităm, că la Oradea există de mult o asemenea societate și un muzeu, cari dacă vor fi deșteptate din somnul lor de azi, nepot face un serviciu mare în atingerea scopului. După cum suntem informați, statutele acestei societăți cari în trecut au avut bineînțeles un caracter maghiar, nici până azi n'au fost aprobate, pentru care motiv nu poate funcționa. Muzeul societății e neglijat și lipsit de orice semn de viață. O mișcare sănătoasă însă, îmbrățișată, mai bine zis, condusă de Românii din județ, le-ar putea reinvia și cu ajutorul unei subvenții acordate de județul și orașele mai mari din Bihor ideea, în câteva luni de zile ar deveni fapt. Revista „Familia” în curând va forma un comitet de organizare pentru atingerea acestui scop și cum ea știe, că-și îndeplinește o misiune frumoasă aducând această chestie în discuție, speră că realizarea nu va întârzia și că atât autoritățile respective cât și opinia publică își vor face datoria.

Al. Keresztúry—Olteanu

O statistică maghiară la românii din Ungaria. În numărul din 1. Octomvrie a. c. al revistei „Magyar Kisebbség” dela Lugoj dl dr Ștefan Nagy dela Budapesta publică un studiu statistic amănunțit asupra minorităților din Ungaria actuală. În această statistică numărul locuitorilor Ungariei este de 7,980.140 suflete, din cari 9% sunt minoritari. Naționalitatea română în lista minorităților figurează în al patrulea loc și marchează o parte de 0.3% din populația Ungariei: 23,760 suflete. Din aceștia 2,294 trăiesc în orașe. Dintre Românii din Ungaria 18,303 se ocupă cu agricultura, 2,234 cu industria, 53 cu

comerțul. Dar clasa intelectuală românească abia e reprezentată prin 156 suflete. În ce privește viața culturală a Românilor din Ungaria, dl. Nagy constată, că 51,3% din populația de peste șase ani, e cunoscătoare de carte, scrie și citește, ceea ce înseamnă un progres de 40% față de starea culturală din anul 1912. Românimea din Ungaria are zece școli primare, cu limbă de predare maghiaro-română, din care una e susținută de stat două sunt greco-catolice și șapte ortodoxe. Tot atunci însă, în anul școlar 1923/24, 1840 de băieți români frecventau școlile maghiare de Stat. Biserica ortodoxă din Ungaria posedă în cadrele celor două protopopiate 18 parohii principale cu 53 parohii laterale și *ciaci preoți*. Biserica e administrată de un comisar guvernamental.

Congresul studențesc În zile de 4, 5 și 6 Decembrie, Oradei i-e dat să găzduiască 3-4000 de studenți dela toate Universitățile din țară. E un eveniment pentru acest oraș și nu avem de cât cuvinte de laudă pentru inițiatori. Așezată la câțiva kilometri de granița de Vest, Oradea a fost considerată mult timp ca o colonie în care — ca și în Basarabia — se exilau elementele nu tocmai bine văzute la centru. Oropită deci în trecut, când fosta stăpânire o consideră un centru de experiențe pentru aplicarea tuturor măsurilor cu caracter șovin, începuse să aibă aceeași soartă și după unire, sub era românească; în sens cu totul contrar însă. Pe când guvernele maghiare făceau totul pentru a protejua elementul maghiar, guvernele române nu au făcut nimica pentru elementul românesc. Lăsaseră orașul pradă aceluiași dispozițiuni și aceleiași mentalități ca în trecut.

Au trebuit eforturi uriașe din inițiativă particulară pentru a se putea înfrința ceva spre a da vieții o nuanță nouă. Nu s'a putut face mult, e evident. S'a început însă.

Tineretul universitar care vine să-și țină congresul în Oradea, va avea de văzut multe. Va vedea, de exemplu, că orașul, plasat în mijlocul a peste patru sute de comune românești, e cu totul străin și că străinii, sporesc din zi în zi, grație indolenței autorităților noastre. Vor vedea că pe când noi ne măcinăm forțele în frământări politice, străinii se întăresc. Vor vedea că nu avem nici a gazetă românească cu toate încercările repetate, pe când minoritarii au 5 cotidiane și vor mai vedea că deși avem două facultăți, de drept și teologie, ne lipsește o universitate.

Sunt tinerețea sufletului românesc, mlădițele din cari se vor recruta stâlpii vieții noastre pentru viitor. Discutându-și nevoile profesionale de azi, am dori ca ochii lor să prindă nevoile noastre de mâine.

N'avem industria în mâni românești, n'avem comerțul. Viața culturală pentru noi rămân abia a început să mijiească. Trebuie eforturi mari; trebuie sacrificii și mai mari. În interesul românismului, trebuie să le facem. Miopia de azi n'am vrea să se perpetueze.

Și fiindcă preocupările congresului vor fi pur studențești, ar fi momentul să se solicite azi înfăptuirea universității dela Oradea pentru care d-l General Traian Moșoiu luptă de atâția ani. Școala de Subofitieri — un palat monumental — a fost și promisă în acest scop. D-l Ministru al Instrucțiunii Dr. C. Angheliescu, își dase adeziunea de mult. Nu lipsește de cât un efort pentru scuturarea turcescului „iavași“, care ține pe loc multe realizări.

Oare de pe urma celor 3 4000 de studenți pe cari vom fi fericiți să-i găzduim, orașul nostru se va alege cu o hotărâre care să servească ca pergament fonduar pentru ridicarea Universității Oradane?

Înăugurarea bustului lui Iosif Vulcan. Prilej de reclamă personală pentru unii. Sărbătoare pioasă pentru alții. Prinos de recunoștință pentru bihoreni. Și au venit din toate categoriile. O disonanță Cuvântul prefăcut al celor dintâi. Intreaga orchestrație însă, la punct.

Noi am sărbătorit din umbră pe marele precursor. Fără tobe și tambale, ne-am înălțat pioasa rugă a recunoștinței în micul altar al sfântului lăcaș ridicat de dânsul. Că am inițiat acest prilej, din care vreau să tragă foloase alții, nu ne pare rău. Regretăm doar că nu

s'a făcut cea ce trebuia. Serbarea a avut ampolare, banchetul și cuvântările, așijderea. Numai obiectul acestora s'a făcut meschin și dosit. Bustul lui Iosif Vulcan așa cum s'a făcut dovedește târgueală de tarabă, mistie. De aceea a și fost așezat în loc nepotrivit. Se jenau proaspeții noștri acaparatori ai tuturor evenimentelor, să-l plaseze în locul dat de primărie, din Piața Regina Maria? Și ce bine i-ar fi stat lui Iosif Vulcan în peluza din centrul acestei pleți?

Din măreția serbării dela 14 Noembrie, am cules admirabila contribuție a d-lui C. Pavel. E cuvântarea rostită la teatru, pe care o dăm ca articol prim.

Conferințele dela Cercul Militaro-Civil din Oradea: Grație inițiativei luate de d-l Colonel Bengliu I., sala cercului militar intrunește în fie care a doua sâmbătă seara pe intelectuali din Oradea, pentru a asculta o conferință urmată de obicei și de un program artistic. S'au ținut până acum 6 conferințe cu subiecte variate. Au vorbit până acuma George Bota, Teodor Neș, Col Bengliu și General Economu

În ciclul aceasta cea mai recentă conferință a fost ținută de d-l Gh. Tulbure tratând subiectul: „Țăranul român în literatură“. Ne-a prezentat o serie de țărani așa cum se desprind ei din operele scriitorilor noștri. Ne-a purtat cu ușurință și îndemănare pe câmpia întinsă a literaturii noastre pentru șa ne arată prin exemple, felul cum s'a dezvoltat curentul popular în literatură. Concomitent cu mișcarea literară a înfățișat și etapele de dezvoltare ale curentului democratic în viața noastră politică și socială. Vechii noștri scriitori din pătura cultă nu amintesc de țărani spune d-sa. Văcăreștii, Beldiman, Constchii, poeți de viță boerească, nu se inspiră din suferințele celor mulți și umiliți dela țară. Răscoala lui Tudor Vladimirescu nici nu o pricep. Poeții patrioți de mat târziu, A. Mureșeanu, Alexandrescu, Bolintineanu, Sion și alții crează un țaran idealizat, un descendent al legionarilor romani. Cel dintâi accent de înțelegere și de sinceritate pentru starea sufletească a țărânilor se ivește în „Doina“ lui Eminescu. Adevărata poveste a țărânimii o găsim însă abia la Coșbuc, poetul țaran; asupra acestuia, conferențiarul insisiă mai mult, ilustrând cu versuri din opera marelui poet al țărânimii. Dela „Noi vrem pământ“ a lui Cosbuc, pleacă și se inspiră poezia lui Octavian Goga. Versurile acestuia din primul volum ne înfățișează întreaga tragedie socială și politică a țărânimii din Ardeal. În continuare conferențiarul arată cum se prezintă țăranul nostru ca subiect literar în operele prozatorilor mai de seamă: Slavici, Creangă, Agârbiceanu, Sandu Aldea, Rebreanu, etc. în frunte cu marele maestru M. Sadoveanu. Cu acesteia, țăranul nu numai că intră în literatura română, dar pune o adevărată stăpânire asupra ei. Curentul popular este astăzi în floare. Chiar și pe celelalte terenuri artistice: Grigorescu în pictură. Ca stimulent, animator, și îndrumător al acestui curent, conferențiarul amintește pe d-l N. Iorga și activitatea sa dela revista „Semănătorul“ Termină relevând comorile sufletești ale țărânilor noastre, îndrumând să se adape din ele ca dintr'o apă vie, toți acei cari ne simțim ai acestui popor și ai acestui pământ.

Helikon. Presa noastră din țară a scris că scriitorii maghiari din Ardeal au format o asociațiune „Helikon“, din care fac parte toți literații maghiari, cari reprezintă oarecare valoare culturală. După declarația conducătorilor, scopul asociațiunii este a strânge pe scriitorii unguri fără deosebire politică într'o tabără, pentru a da o desvoltare și mai largă culturi maghiare dela noi. Ziarele dela Budapesta ne anunță, că în capitala Ungariei, zilele trecute, s'a alcătuit un alt „Helikon“, care are scopul de a răspândi operele literaților și pictorilor maghiari din Ardeal și în Ungaria actuală. Organizația dorește să fie un cerc în jurul trunchiului maghiarimei, dezmembrat în cinci state, așa fel ca părțile separate să fie unite în interesul aceluiaș scop, al înfloririi limbei și literaturii maghiare. Ea editează o bibliotecă, prin care vrea să scoată la iveală operele literaților maghiari din Statele moștenitoare. Iar la Salonul Național va aranja expoziții din pânzele pictorilor din aceleași

părți, Astfel se pregătește „unitatea sufletească a tuturor Ungurilor de peste hotare...” iar noi ne ocupăm de certurile noastre politice și infundându-ne capul în mocirla acesteia, trăim în iluzia că toate merg bine.

CRONICĂ LITERARĂ

„Unirea dela 1859 și Contribuția Vechiului Regat la Unirea cea mare” de Prof. George Moroianu, Cluj, Institutul „Ardealul”

„Astra” vechia „Asociație pentru cultura poporului Român” își întinde „despărțămintele” în Vechiul Regat, iar „Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor” care, cu 25 de ani înainte de împlinirea visului lui Mihai Viteazul (1891) a desfășurat drapelul „Unității” tuturor Românilor, își întinde dincoace de Carpați acțiunea ei binefăcătoare, pentru ca după împlinirea unității politice să desăvârșiască această unire, prin unirea sufletească a Românilor de pretutindeni.

Asifel, cei doi arbori bătrâni, își infund rădăcinile și-și rotesc coama umbroasă dincolo și dincoace de șirul Carpaților, care „veacuri nesfirșite”, a fost stincă despărțitoare între frați.

Sub auspiciile secției Cluj a „Ligii Culturale”, D-I G. Moroianu — președintele acestei secții — a ținut la 24 Ianuarie 1927 — ziua Unirii Principatelor premergătoare a unirii celei mari — în sala Teatrului Național din Cluj, o cuvântare plină de avânt și patriotism, a cărei redare îngrijită și adnotată, o cuprinde broșura de față. Autorul, a jucat un rol însemnat în lupta de pregătire a sufletului național pe de o parte și a opiniei publice din străinătate de alta pentru marile evenimente ce le amărit.

În Decembrie 1919, când la congresul de pace din Roma, trebuia să se facă ascultată și durerea României, George Moroianu, ca student la Anvers, fiind președinte al secției studențești de acolo a Ligii Culturale, trimite o telegramă de mulțumire pentru concursul dat de deputații italieni cari înfruntaseră la Congres, pe delegații Austro Ungari, luând apărarea Românilor.

Mai târziu găsim pe George Moroianu la debaterile procesului „Memorandului” la Cluj, de unde alimenta cu știri în interesul cauzei românești, gazetele de frunte din Belgia și Franța.

În cuvântarea de mai sus și în adnotările bogate din broșură se găsesc știri și episoade din cele mai interesante despre trecutul mișcărilor noastre naționale și a rolului pe care, alături de marii patrioți și bărbați politici ai vremii, l’a jucat tineretul Român, răspândit pentru studiu la diferite Universități europene.

În Mai 1892, la un banchet organizat de secția studențească a Ligii Culturale la Paris în mijlocul toasturilor entuziaste, ale participanților, se ridică un tinăr ofițer de marină. Acesta urcându-se pe un scaun, își scoase sabia și rosti cu o voce tunătoare:

„Fraților, toate bune, dar unitatea națională a neamului românesc, nu se va face decât cu jertfe mari de sânge, cu sabie. — Și ridicând în sus sabia, el adause; iar cel care va trage sabia pentru întruparea acestui ideal de veacuri al națiunii noastre de pretutindeni, va fi, când ceasul va suna, numai țara noastră. Trăiască deci și înflorească România, iar pe cei prezenți

la această prăznuire, să ne învrednicească Dumnezeu să apucăm ceasul cel mare al Unirii. Amin!

La „Ianuarie 1893, cu ocazia căsătoriei suveranilor României, din jurul Ligei din Paris, au trimis Regelui Carol, la Sigmaringen o telegramă entusiastă, care se termina cu următoarea frază îndrăzneată și plină de înțeles:

„Plini de speranțe în viitorul națiunii noastre și în memoria Piemontului românesc, aducem sincerele noastre urări de fericire A. L. R. Principelui Ferdinand și Principesei Maria și Vă luăm de martor pe Majestatea Voastră în fața viitorilor noștri suverani pentru realizarea celui mai sfânt ideal al poporului român”.

Autorul mai citează diferite momente din Istoria luptelor noastre naționale din cari rezultă conștiința pe care o aveau Ardelenii că ajutorul cel mare când va bate ceasul, va veni din România liberă.

De aceea conștiință aleasă a fost împins Horea, când — după un document citat — a trimis pe trei țărani din tabăra lui la Iași, ca să ceară lui Constantin Mavrocordat, domnul Moldovei, ajutor militar pentru scăparea / rdealului de sub jugul unguresc.

Del.

Gândirea, anul VII. No. 10. După esențialul studiu al d-lui Tudor Vianu intitulat „Arta și sentimentul pesimist al existenței” numărul de față publică o străveche formă de poezie, ca tehnică, în „Acatistul Sfântului Dimitrie-cel-nou Basarabov” datorit d-lui Sandu Tudor. E primul care încearcă această formă dificilă în literatura noastră. Acatistul e un tip fix care, după explicațiile pe cari ni le dă d-l Nichifor Crainic, datează din veacul al VII. când a fost scris primul în limba greacă și închinat Fecioarei Maria. Constă din 24 strofe. Strofele unele sunt mai mici — codacele — altele mai mari — icoasele — și alternează simetric. Icosul are două părți: întâia e o expunere istorică și doctrinală, a doua e o reclamație de 12 versuri dintre care fie care trebuie să fie o metaforă glorificatoare. Cum imnul acatist are 12 icoase, el trebuie să conțină deci 144 de metafore glorificatoare. Acest imn acatist publicat de „Gândirea”, de o frumusețe rară, a fost scris din îndemnul P. S. vicar Patriarhal Tit Simedrea care voeste să-l introducă în ritualul nostru bisericesc. Regretăm că nu putem reproduce ceva din această lucrare a d-lui Sandu Tudor. Îndemnăm însă pe cetitori să-l citească în întregime căci au ce profita. Dacă biserica noastră ar căuta, prin astfel de lucrări de artă, să înlocuiască mărâitul nazal al canturilor noștri de multe ori analfabeți, și-ar croi un drum nou.

Din Cronicile acestui număr subliniem: „Fra Giovanni Colombini” al lui Alexandru Marcu, un bun cunoscător al mișcării culturale italiene și „Romancierii englezi contemporani” — Arnold Bennett și Compton Mackenzie — al d-lui M. Beza. Despre Demian, desenatorul care împodobește cu lucrări minunate număr de număr „Gândirea” scrie Oscar Walter Cisek.

Orpheus, An. III. No. 4. din Septembrie-Octombrie 1927. Cu un program didactic modern ca acela al nostru, e binevenit un organ care se ocupă cu cultura popoarelor antice. Spiritul antic este un rezervoriu infinit al experiențelor omenești, care ne poate servi oricând ca un exemplu potrivit. De aceea revista Orpheus îndeplinește o misiune pe ogorurile nașterii noastre culturale, determinate de noile timpuri. Cu un sumar ales conștient, ultimul număr al revistei ne dă un studiu amănunțit, datorit d-lui M. Mihăileanu, despre părerea lui Tacit referitoare la diferite forme de guvernământ. „Necesitatea învățământului clasic pentru tânăra noastră cultură, la începuturile ei de consolidare, este, pentru toți oamenii cu grije pentru viitorul și pentru prestigiul culturii naționale, în afară de orice discuție — ne spune mai departe dl. D. Marmeliuc, în studiul

său intitulat „Invăţământul limbilor clasice în România.” Într'adevăr, introducerea intensivă a culturii clasice în învăţământul nostru, înseamnă păstrarea continuităţii cu trecutul îndepărtat, de care mai ales azi, când dintr'o anumită parte se neagă orice contact al nostru cu popoarele antice, este nu numai binevenit, dar chiar necesar. Dl. Cornel Hahon scrie despre „Istoria cemerţilor la Greci” iar dl. Ioan Bileţchi-Albescu ne dă explicaţia proverbului „Lupu-şi schimbă părul, dar năravul, nu.” Un bogat material de texte din Theocrit şi alţi autori greci şi recenzii şi informaţiuni completează sumarul revistei.

Societatea de mâine. An. IV. Nr. 5. din 13. Noembrie 1927
In articolul de fond, intitulat „bacalaureatul; cine sunt vinovaţii?” d. P. Ardeleanu încearcă să descopere cauza procentului celor căzuţi la bacalaureat, numărul cărora „variază între 45—60%.” Causa acestui procent îngrijorător — după cum ne mărturiseşte d-sa — este, că „vremurile schimbate ne-au găsit, mai ales în învăţământul secundar, cu un număr minimal de profesori. În lipsa profesorilor intradevăr profesionişti era necesar ca să se creieze un grup de „cursişti.” Dl. Ardeleanu găseşte că am avea nevoie de o reformă în învăţământ în stil mare, care ar acumula şi ar sintetiza toate punctele de vedere naţionale şi sociale dictate de împrejurările schimbate.

Dl. C. Daicu face critica istoricilor noi maghiari, cari în ultimul timp au crezut necesar — de sigur urmărind un scop politic, acela al revizuirii tratatului dela Trianon — ca în urma descoperirilor arheologice datorite savantului jugoslav Abranici la Poeteris, să susţină, că legiunile V. Macedonică şi XIII. Gemina au fost retrase încă la 271 de către împăratul Gallienus, ceiace ar fi împins cu zece ani înapoi data părăsirii Daciei. Dl. Daicu afirmă că inscripţiile descoperite Poeteris nu dovedesc mai mult, decât retragerea câtorva detaşamente din legiunile susnumite, adică ideia continuităţii daco-române cu descoperirea dela Poeteris, n'a suferit nici-o schimbare.

În numărul acesta al revistei trebuie să relevăm poezia de o frumuseţe rară a poetului A. Cotruş, pe care o reproducem în întregime.

IN MUNȚI

În aceşti munţi din cari foamea muşcă,
din când în când
ca din codrii nesfârşiţi ai unui roşu gând
s'aud detunături de puşcă
prin a veacului ceaţă . . .
Moşi crunţi
macri la faţă,
pe cai mărunţi
suie şi coboară prin munţi . . .

Subt vasta, recea boltă:
covillir pentru viteaz, tăcut popor nomad,
creşte din piatră, brad lângă brad,
şi 'n suflete revoltă după revoltă . . .

Nu-i mălai, ru-i pâine . . .
Ce va fi mâine — poimâne?! . . .
Gândul, ca un om flămând, înapoi rămâne . . .

Foamea se 'ntinde nevăzută ca ciuma . . .
întră din casă în casă acumă,
caută 'n ogrăzi
după prăzi,
duce caii din ham şi boii din jug,
pe drumuri porneşte cociug după cociug . . .

Şi 'n zarea zărilor, se iveşte
şi creşte
tot mai mare,

mai ajăţătoare
mai copleşitoare,
fără de hotare

ca istoria,
învolverată,
neindurată,
umbra lui Horia . . .

Cosinzeana anul XI. No. 12. Încheind anul, revista d-lui S. Bornemisa redactată de D. I. Cucu, ne face o surpriză prin promisiunea că dela anul nou va apare săptămânal. E o muncă extrem de grea la care se înhamă conducătorii „Cosinzei” şi, mai ales, pornesc la sacrificii cari nu prea sunt apreciate încă la noi. Răsfoind colecţia care cuprinde 11 ani de muncă, vedem că revista clujană este în plină ascensiune. Îi dorim succes şi vlaţă. Din numărul de faţă relevăm „Calea Iertării” de I. Agârbiceanu. „Noembrie” al Ecaterinei Pliţş ne [dă întreaga melancolie a toamnei în accente patriarhele, înstăpânite, oble, româneşti:

Şi plâng așa cum frunza plânge-acuma
Când nemilos la geam o bate vântul —
Iubirea mea e tristă, ca pământul
Când l-a încins în haina-i rece bruma.

Justin Ilieş ne dă în „Aprinde mamă, lumânarea” strofe duioase. În „Foi Răzleţe” d-l Vladimir Nicoură e acelaşi: paradoxal, pretenţios şi manierat. O bună traducere, cu fin dozaj şi umor ne dă Constantinescu Delabaia în „Vilegiatura” lui Victor Rakosi. Cuvintele d-lui Teodor Moldovanu pentru pictorul Albescu le subscriem şi noi. Multă pornire şi patimă însă în Cronică dramatică a d-lui D. I. Cucu. Chiar dacă ar fi greşit cu „Excrociul Sentimental”, d-l Victor Eftimiu directorul general al teatrului Naţional şi al Operei din Cluj a dat graniţei de Vest reprezentaţii cari şi-au atins scopul.

„Sufletul românesc” conferinţa dlui George Bota la cerul civilo-militar.

Într'o atmosferă înălţătoare şi în faţa unui public numeros şi din cel mai ales al oraşului nostru, dl. George Bota şi-a dezvoltat conferinţa sa despre *sufletul românesc*. După schiţarea marelui figuri a lui Ferdinand I. făcută cu multă măiestrie de dl. colonel I. Bengliu, conferinţa dlui Bota a fost la locul său. Domnia sa arată că e bine să ne verificăm puterile azi când începem a epocă nouă şi când e vorba de reorganizarea lumii. Sufletul românesc ne oferă el oare garanţia că vom putea merge pe noile drumuri pe care trebuie să mergem?

Dl. George Bota analizează colţuri din sufletul poporului nostru, trecând în revistă defectele şi calităţile sufletului românesc.

Lipsa de disciplină a muncii, nepreţuirea timpului, slăbiciunea spiritului de economie, neîncrederea destulă în justiţie, iată atâtea defecte ce trebuiesc tămăduite. Totuşi putem fi liniştiţi şi privi viitorul cu încredere, întrucât Românul are calităţi sufleteşti, cari întrec cu mult defectele şi cari ne garantează că vom putea păşi mai departe.

Respectul de erarhia socială, simţul colectiv, credinţa în Dumnezeu, creştinismul său de fond ca şi naţionalismul său creştin şi al cărui ideal se armonizează cu al umanităţii, atitudinea de resemnare şi răbdare faţă de durere şi necazuri — întruchipată în cea mai frumoasă şi sublimă formă a durerii cântate în *Doina*; spiritul de observaţie fin, sfătogenia, înţelepciunea lui *Stan Păţitul*; bunătatea şi generozitatea, iată unele din calităţile cari fac din poporul român un popor de elită. Dl. Bota analizează cu mult gust proverbe caracteristice, dovedind publicului adâncimea sufletului românesc.

Conferinţa dlui Bota a plăcut mult, a fost nu numai instructivă şi cu fond, dar şi distractivă şi cu mult spirit. Lumea a petrecut câteva clipe frumoase, furată de această conferinţă.

Auditor.

Coloniale, în calitate din timp de pace se pot procura de la magazinul

„La Fetia Torcătoare“

Str. N. Iorga 10. Magazin fondat de mult.
TELEFON 48.

FIRMA

LUKÁCS & CIE

Strada Prințul Carol 1-3 ORADEA

Mare magazin de textile, vă recomandă marele său stoc de stoffe și postavuri pentru confecțiuni pentru doamne și domni. ooo Unicul depozit de pânze de Szepes.

Prețuri avantajoase!

Foarte ieftin!

Foarte ieftin!

Covoare, cuverturi pentru chaise-long, draperii și articole de tapiserie găsiți la magazinul

BERNATH BACK

Piața Regina Maria No. 1. ORADEA.

Foarte ieftin!

Foarte ieftin!

Vizitați fabrica de pălării de dame și de bărbați

IOAN SZANTAI

Str. Rimanóczy No. 5.

unde veți găsi cele mai frumoase și ieftine modele de pălării. Curățește, vopsește, calcă și transformă pălării vechi. Încercați numai o singură dată și vă veți convinge.

ATENȚIUNE!

ATENȚIUNE!

Zilnic vă puteți procura cele mai proaspete și ieftine cărnuri

Carne de vită calitate I.

Carne de porc proaspătă

Carne de vițel sugaci

Cărnăturii, mezeluri, slănină sărată, untură topită în oricât de mare cantitate dela

ORAȘ VASILE

Str. Tache Ionescu 48.

Stăgutul comerțului și industriei române, care cumpără vâș și porci îngrășați în orice cantități

Telefon 496.

Telefon 496.

TIPOGRAFIA

ATHENAEUM

INSTALAȚIUNI MODERNE

Proprietar: ALEXANDRU FEKETE

ORADEA

BUL-DUL REGELE FERDINAND No. 36.

Cărți, reviste, ziare, în cele mai frumoase execuțiuni tipografice.

Execuțăm imprimate pentru avocați cu cele mai estine prețuri.

Hârtie de scris și articole de birou de cea mai fină calitate.

Dacă aveți nevoie de orice tipărituri sau articole de birou, cereți ofertă dela firma noastră. E cea @ @ @ mai avantajoasă. @ @ @

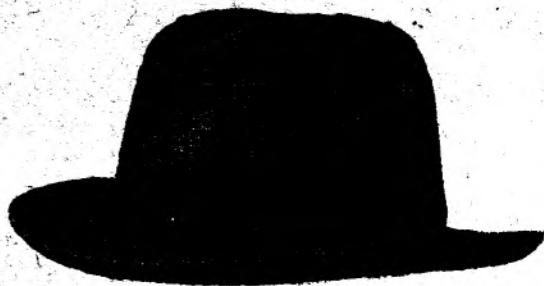
TELEFON
7-54.

„FULGER“

Fabrică de lăcătușerie și mărfuri de tablă S.A.

Fabrică sobe, fierărie pentru construcții și diferite articole de bucătărie calități ca și în comerț și superioare.

Telefon 524.

!! Cele mai estine !!
pălării se găsec

la Fabrica de pălării

Heller și Deutsch

Strada Nicolae Iorga No. 21.

SOCEC & Co S. A.

Centrala: BUCUREȘTI

Sucursale: Iași, Craiova, Constanța, Călărași, Galați, Ploești, Oradea, Târgoviștea, Slobozia.

SUCURSALA ORADEA

Bulevardul Regele Ferdinand No. 7.

Asortiment complet: Cărți Literare, Științifice, Pedagogice Române,
Franceze, Engleze, Germane etc.

Depozit permanent de papeterie și articole de birou. — Prețuri excepțional
de reduse. — Cereți cataloage care se trimit GRATIS.

Magazin de
coloniale,
delicatese,
conserve

IOAN MEZEY & Comp.
Str. Alexandri No. 2. — Vis-a-vis de Primărie

Cel mai vechiu magazin românesc din Oradea

Mărfuri proaspete, curate și
cele mai bune pentru gospo-
dării, cu prețuri reduse. Ser-
viciu prompt și conștiincios.

AUTOMOBILE

RENAULT

ȘI

DODGE BROTHERS

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ

LA REPREZENTANȚII GENERALI PENTRU INTREAGA ROMÂNIE

GR. CRISTEA & Co.

CALEA VICTORIEI 88. BUCUREȘTI